

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

LP
47
57

L 47.57

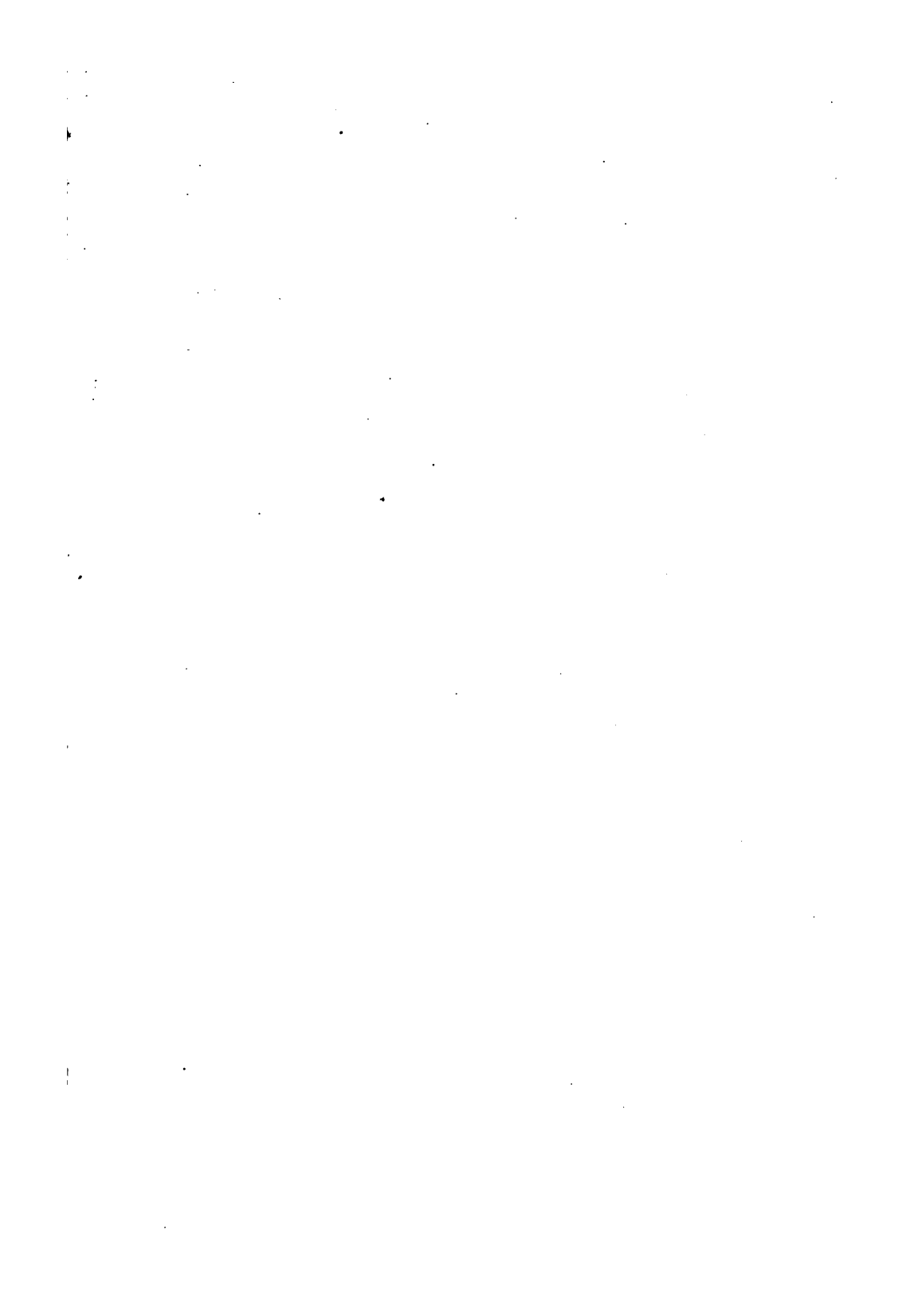

Harvard College Library

FROM THE

LANE FUND

The sum of \$5000 was given by FREDERICK ATHEARN
LANE, of New York, N.Y., (Class of 1849), on
Commencement Day, 1863. "The annual
interest only to be expended in the
purchase of books for the
Library."

DE *Genel*
AURELI PRUDENTI CLEMENTIS
GENERE DICENDI
QUAESTIONES.

DISSERTATIO PHILOLOGICA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

IN

ALMA LITTERARUM ACADEMIA REGIA
MONASTERIENSI

AD

SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

RITE IMPETRANDOS

DIE XVII. MENSIS JUNI A. MDCCCLXXIV,

IN PUBLICO DEFENDET

SCRIPTOR

ANTONIUS ERASMUS KANTECKI

POLONUS,
PRESBYTER POSNANIENSIS.

MONASTERII.

EX TYPOGRAPHIA THEISSINGIANA.

MDCCCLXXIV.

LP
47
57

VIRIS ILLUSTR. PLUR. REVER.

FRANCISCO A PAULA BAZYŃSKI

SACERDOTI ANNORUM QUINQUAGINTA MUNERE FELICIS-
SIME FUNCTO ECCLESIAE D. ADALBERTI POSN. PRAEP.
CONSIST. ARCHIEPP. POSN. A CONSILIIS ET C. ET C. DE EC-
CLESIA ET PATRIA UTILISS. LIBRIS POPUL. DIVULGANDIS
OPTIME MERITO

FRANCISCO XAVERIO MALINOWSKI

OLIM DECANO VALDOVIENSI NUNC KOMORNICENSIS ECCLE-
SIAE PRAEPOSITO ACADEMIAE SCIENT. CES. REG. CRACO-
VIENSIS SOCIO ET C. LIBRIS PERMULTIS DE GRAPHICA ET
GRAMM. CUM POLON. TUM SLAV. ARTE ERUDITISS. CONSCR.
CLARISSIMO

HUNC QUALEM CUNQUE LIBELLUM

SACRUM ESSE VOLUIT

SCRIPTOR

VENERABUNDUS.

»Legendi et poetae nostrae pietatis: Prudentius, Prosper, Paulinus, Sedulius, Iuuenius, Arator: qui, quum habeant res altissimas et humano generi salutare, non omnino sunt in verbis rudes aut contemnendi. Multa habent, quibus elegantia et venustate carminis certent cum antiquis, nonnulla, quibus etiam eos vincant.« —

Ludovicus Vives Epist. II de ratione studii
puerilis pag. 10. (Opp. Basil. 1555.)

Prooemium.

Praeclare Dionysius Lambinus, vir suae aetatis illustrissimus, in Epistola dedicatoria, ad Carolum Nonum Regem Christianissimum data, Lucretium suum commendans haec dicit:

„Homerum propterea, quod in quibusdam fabularum, partim turpium, partim absurdarum, involucris omnium rerum naturalium atque humanarum cognitionem continere existimatur, non solum legimus, verum etiam ediscimus: Lucretium, sine fabularum taliumque nugarum integumentis, de principiis et causis rerum, de mundo, de mundi partibus, de vita beata, de rebus caelestibus ac terrenis non vere illum quidem, neque pie, sed tamen simpliciter et aperte et, ut Epicureum, ingeniose et acute et erudite et purissimo sermone loquentem non audiemus?“¹⁾

Quam docti ejusdemque pii viri opinionem de Lucretianae poesis praestantia lubentissime amplectentes, ad alterius poetae opera aptissime applicari posse censemus, Aureli Prudenti Clementis, qui, quamquam omnium temporum acerrima ingenia occupavit nostraque praecipue aetate editores nactus est haud spernendós, Obbarium puta et Dresselium nondum eo, quo dignus est praemio, ut nos quidem putamus, donatus est. Quum enim ethnici, qui di-

1) Legimus in Siegberti Havercampi editione Titi Lucreti comparata Lugduni Batavorum 1725.

cuntur, auctores omnium manibus terantur, quum a prima aetate adolescentium animi in egregia ista, quod sincere fatemur, palaestra exerceantur, in qua mentis acies augeatur, memoria roboratur: maxime dolendum est a Christianis christianos scriptores, ne dicam omnino negligi — attamen maximam partem parvi aestimari magnoque supercilio despici. Quid? Si Lambinus Lucretium de vita beata, de rebus caelestibus ac terrenis, non vere illum quidem, neque pie, sed tamen purissimo sermone loquentem tanto opere commendat, num nos christianos poetas, eosque et vere et pie de rebus maximi momenti disserentes, tanto honore omnino indignos putabimus?

Neque in omnibus audiendi sunt ii, qui solis paganis imperium in scholis vindicantes, Christianos ideo expungendos putant, quod incompti sint et laxi, quod leporibus, quibus illi abundant saepissime careant, quod numeri eorum claudicent, perspicua brevitatis desideretur: haec enim omnia specie quadam veritatis potius, quam ipsa veritate fulciuntur, quamvis saepe pro veris venditentur: non enim quempiam de trivio arreptum legendum postulamus, sed optimum quemque et gravissimum, in quibus facile inveniuntur nonnulli, qui, temporum ratione habita, celeberrimis antiquitatis scriptoribus digne annumerari possint et revera annumerati sunt.

Haec ideo praemittenda putabamus, Candide Lector, ut ne quid praepudicati huc afferens consilium nostrum improbes, quo commoti, observationes quasdam de Aureli Prudenti Clementis genere dicendi communicare tecum statuimus. — Hunc enim maxime idoneum putabamus, quo melius cognito adversariorum argumenta rationesque refellantur et confutentur. Erasmus enim Roterodamus „Pindarum nostrum“²⁾ Caspar Barthius „divinum Pindarum“

2) in commentario ad Cath. XI p. 458 editioni Prudenti Basileensi 1562 addito.

eum appellat, propter carminum et metri varietatem „poetamque, quo nemo divinius de rebus christianis unquam scripserit“ ³⁾. Olaus Borrichius „supra genium saeculi sui facundia et pia eruditione assurrexisse“ ⁴⁾ eum existimat, versusque ejus, si quantitatum vitia tollas, fere sine saebris, sonoros, decoros dicit, Nicolaus Heinsius, dedicatione ad celsissimum principem Ferdinandum, episcopum paderbornensem data „neminem veterum majore cum successu poesim christianam dedisse excultam, aut laudabiliore exemplo famae et posteritati Prudentio commendavisse“ declarat⁵⁾.

Sed jam a talibus vitiis tibi commendatum, quanti ipsi faciatis audire velis. —

3) *Adversar.* libro VIII cap. XI.

4) *De Poetis* p. 72.

5) cfr. editio Prudenti a Christophoro Cellario comparata Halae Magd̄brg. 1703 inter testimonia, quae attulit recentiora, ultimum.

Pars I.

De christianorum poetarum in universum, tum de Prudenti carminum vi poetica.

Disputationis nostrae partem hanc meditati in mentem venerunt verba Scargae, inter Polonos, saeculo decimo septimo pedestri oratione scribentes, facile principis, qui hoc fere inter sapientiam profanam et divinam statuit discrimen ⁶⁾:

„Philosophia et sapientia q. d. profana, quum rebus occupentur humilibus, parvis incertis, verborum inani strepitu pompaque ornare sese cupiant necesse est: divina vero sancti spiritus doctrina, quum res tractet et maximas et sublimes et veras et aeternas verba non curat, quin immo

6) „Filozofija i madrosc swiecka, majac rzeczy niskie, male i niepewne slowy dlugimi nagradza i udatna sie czyni. A boska Ducha sw. nauka, majac rzeczy bardzo wielkie, wysokie, prawdziwe i niepojęte o slowa nie dba, i owszem prostota i niska wymowa wielkosc i majestat prawdy pokrywa, zadnego zalecenia ludzkiego jezyka nie szukajac, a raczej wiekszego sie z nich zelzenia bojac. A ktemu iz rzeczy sa wyzsze, nizli rozum pojac a jezyk wymowic moze, musi wielkosc ich w skapych pogrzebac slowach a wiecej dziwowaniu i uwazaniu pilnemu i nabożnemu polecac“. Kazania na niedziele i swieta wydanie J. N. Bobrowicza Lipsk 1843 II pag. 29. „Stary to zwyczaj slug Bozych po prostu s Panem Wszechmocnym rozmawiac i slowu wiecznemu niewydwornemi ale pokornemi slowy potrzeby swe przekladac. Bo tez sam Pan s prostymi rad rozmawia i pokorna modlitwa przenika niebios“. Swietego Augustyna Ksiag pieciuro przez Piotra Kazimierza Tryzne Wilno 1617 przedmowa.

simplici humilique dicendi ratione magnitudinem majestatemque veritatis occultare nititur, sermoque ejus haud cinerem quaerit, sed potius ne ipso laedatur pertimescit. Quumque insuper res, ab ipsa tractatae, majores sint, quam quas ratio intellegere, aut lingua eloqui possit, magnitudo earum arctis verbis occultanda magisque admiranda pieque contemplanda, quam penitus perspicienda esse videtur.“

Ex hisce nonnihil lucis attulisse putamus ad disceptandam quaestionem, qui fiat, ut tantum discrimen paganos inter christianosque auctores legentium animis occurrat, in iis praesertim, quae ad orationis ornatum, dicendi copiam, amplitudinem, magnificentiam pertineant. Similem distinctionem Cicero statuit inter dicendi genus, quod argumentationibus et illud, quod locis communibus proprium est: „illae tenuius et subtilius et acutius tractantur, hi autem (scilicet: loci communes) gravius et ornatus et cum verbis, tum etiam sententiis excellentibus; in illis enim finis est, ut id, quod dicitur verum esse videatur, in his, tametsi hoc quoque videri oportet, tamen finis est amplitudo 7)“.

Christiani enim scriptores, quum id praeter omnia curarent, ut revelatas a Christo veritates, et ad fidem et ad mores spectantes, sincerissime fidelium mentibus inculcarent, quo et Dei Optimi Maximi gloria in terris augeretur, hominumque saluti consuleretur: fieri non potuit, quin eo dicendi genere potius uterentur, quod Cicero argumentationibus proprium esse declaravit, idque non solum apud eos, qui prosa oratione scripserunt, sed etiam apud poetas, eundem finem persequentes, saepissime invenimus 8).

7) Cicero de inventione II, 16, 21.

8) Huc facit, quod Salvianus, Galliae Presbyter scribit: „nos, qui rerum magis quam verborum amatores, utilia potius, quam plausibilia sectamur; . . . in scriptiunculis nostris non lenocinia esse volumus sed remedia“. De gubernatione Dei. Beneque Dresse-

Hinc sermo poetarum christianorum paullo tenuior, arctior, non verborum exquisita pompa, sed sententiarum gravitate insignis, hinc jejuna quaedam et sicca scribendi ratio, hinc etiam, si eos cum optimis latinis scriptoribus comparare studeas, eam, quae recte scribendo imposita est, normam saepissime relictam invenies, lateque eos divagari fatearis necesse est. Accedit, quod et libertati et litteris iniqua imperatorum aetate, lingua, optime a Cicerone et a poetis, qui Augusti tempore floruerant, exulta in dies magis magisque depravabatur, quum rostra silerent, quum senatus sententias non rogaretur, quum, ut ait Corn. Tacitus, memoria fere cum voce perderetur. Quodsi denique, uti aequum est, concedes, nescarium fuisse nova religione divulgata, quum novae opiniones, ignotaeque usque ad illud tempus sententiae hominum animis, in tantis tenebris, repente illuxissent, ut nova quoque verba vel fingerentur, vel e graeca lingua, latina terminatione addita, transferrentur „(dabitur enim profecto, inquit Cicero, ut in rebus inusitatis utamur verbis interdum inauditis)“⁹⁾, jam fere omnia habebis, quae te, Christianorum poetarum carmina legentem, offendunt laeduntque, nisi forte numerorum desideres mentionem, in quibus saepe peccatum esse neminem fugit. Externum igitur poësis vestitum, ex orationis pendente concinnitate, pulchritudine, splendore, quibus veteres Romanorum poetae excellunt a Christianis non aequari facile concedimus, at si internam vim et indolem, excellentiam et magnificentiam spectabis, si sententiarum gravitatem, morum, qui vel describuntur, vel praedicantur, castitatem, celso animi affectu observaveris non te negaturum existimem: his omnibus,

lius in prolegomenis, editioni Prudenti praemissis, pag. XVI de poetis christianis: „pectorum ligamina illi quaerebant, non externam ornatum pompam“.

9) Cicero Acad. post. I, 6, 24.

in lyrica praesertim poesi, Christianos longe superiores esse antiquae Romae vatibus, quorum maximos, Horatium et Catullum, non inepte Herderus, acerrimi vir ingenii, ora, graecam semper lyram resonantia, vocat¹⁰⁾.

Haec quum ita sint etiam Prudentius, qui saeculo, quod nos quartum vocamus, exeunte, itaque infima linguae latinae viguit aetate, et vitia et virtutes cum aequalibus suis habet communia. Hic Hispania patria oriundus, ubi pulsae Roma litterae ingenuaeque artes hospitio exceptae sunt, postquam jure dicendo regendisque urbibus bonam aetatis partem consummavit „stultitiam exiit“ civilibus negotiis valedixit, „voce saltem Deum concelebraturus si meritis nequiret¹¹⁾.“ Ingenii autem sui fructus hos reliquit, quos graecis fere omnes, si contra Symmachum libros excipias duos, inscriptos nominibus, ipse commemorat praefatione generali v. 37 sqq.

hymnis continet dies, (scl. peccatrix anima)

nec nox ulla vacet, quin Dominum canat:

pugnet contra hereses¹²⁾ catholicam discutiat fidem,

10) Herders Werke Tübingen 1806 vol. VII. p. 241.

11) Prudenti praefatio gener. v. 35 et 36.

12) „hereses“ prima correpta, ut 41 secunda in „idolis“ ex licentia, qua Prud. in graec. vocc. quantitate utitur. Dresselius. ad h. v. Liceat hic Bernhardy'i (pace tanti viri dixerim) errorem indicare, qui (Grundriss der Römischen Litteratur. Vierte Bearbeitung Braunschweig 1865 p. 916. „widmete Prudentius die letzten Jahre seines Lebens (nach 405) geistlichen (?) Arbeiten“) praefationem hanc in mente habens, ubi Prudentius, Philippo et Salia cons. natus (a. u. MCI 348 p. Chr. n.) septimum annum et quinquagesimum agere agnoscitur (cfr. h. praef. v. 1—3.

„per quinquennia jam decem

„ni fallor fuimus, septimus insuper

„annum cardo rotat, dum fruimur sole volubili),“

eum hoc deum tempore post annum 405 carmina sua componere coepisse declarat, mirum in modum deceptus, quum unus quisque facile cognoscere possit poetam, quaerentem ex sese:

40. conculcet sacra gentium,

labem, Roma, tuis inferat idolis, carmem martyribus de-
voeat, laudet apostolos.

Sunt autem hi

1. Cathemerinon liber, qui duodecim carmina, vario metrorum genere conscripta, vel singulis diei partibus, (unde *καθημερινῶν* liber dictus) vel festis quibusdam diebus accommodata, continet.

2. Apotheosis (*Ἀποθέωσις* vocem hanc primus

v. 6 „quid nos utile tanti spatio temporis egimus?“ respondere enarrandis iis, quae toto vitae spatio gesserit, non quae sit gesturus. Accedit quod poeta, cui instat terminus, et „diem vicinum senio jam Deus applicat“ ultimis versibus, fessus quodammodo vitae taedio addat:

v. 43 „haec dum scribo vel eloquor
„vinclis o utinam corporis emicem
„liber

haec enim luce clarius ostendunt minime Prudentium ad tantum opus aggrediendum sese accingere, sed potius tanquam christianae vitae stipendiis functum „dissolvi cupere et esse cum Christo“. Tum etiam ex libris contra Symmachum scriptis facile colligi potest eodem ante annum 405 conscriptos esse, libro enim II v. 896

„tentavit geticus nuper delere tyrannus

Italiam

Alarici Pollentina et Veronensis clades indicatur, laetaque post tantam victoriam et exsultans Roma fortissimum principem triumphalem cursum scandere jubet; eodem libro inde a v. 1114 usque ad v. 1132 (cfr. I, 379 sqq.) orat Honorium, ut ludos gladiatorios, in Martis et Saturni honorem usque ad illud tempus institui solitos tollat vetetque, quibus precibus jam anno 404 obsecutum esse Honorium colligitur ex Theodoreto V. 26. Denique nemo est, quin Prudentio, praefationem hanc scribenti omnia sua opera, forsitan temporum, quibus quodque scriptum sit serie observata, ob oculos versata esse videat. In similem errorem incidit vir doctissimus J. Alzog in historia patrologiae pag. 411, I^{ae} ed. Nobiscum agit praeter alios cl. Teuffel in „Geschichte der Römischen Litteratur. Zweite Auflage Leipzig 1872 pag. 994. „Als er 57 J. alt war (prf. 1 ff) = J. 405 gab er die Sammlung seiner Gedichte heraus“.

inter latinos scriptores e graecis transtulit auctoribus Tertullianus apolog. 34 ubi de romanorum imperatorum „apothēosi“ loquitur), quo libro doctrinam de sanctissima q. v. Trinitate contra adversarios, qui in universum „Antitrinitarii“ dicuntur, subtiliter et acute defendit.

3. Hamartigenia (Ἠμαρτιγένεια) de mali origine, contra eos, qui cum Marcione *δημουργόν* mali principium statuebant.

4. Psychomachia (Ψυχομαχία) ubi virtutes cum vitis congregantes inducit, carmen epico-didacticum q. v. ¹³⁾ quo sub imagine vitiorum, libidinis, irae, superbiae, avaritiae, discordiae, ethnicorum religionem perstringi bene vidit Dresselius ¹⁴⁾.

5. Contra Symmachum ¹⁵⁾ libri duo, quorum priore de diis et institutis paganorum in universum agit, altero contra singulas partes relationis, a Symmacho ad plures imperatores missae, defensionemque veteris erroris continentis, d. Ambrosium maximam partem secutus, disputat.

6. Peristephanon (Περὶ στεφάνων) quatuordecim hymnis in martyrum honorem compositis, et varios modos cruciandi et res miras, quae passioni eorum conjunctae erant, describit.

7. Dittochaion (διττός et ὀχλή duplex refectio, veteris scl. et novi testamenti) quaternis versibus heroicis, quae ex veteris novique testamenti libris digniora et memoriae Christianorum potissimum inculcanda videbantur breviter adumbravit; constat 49 tetrastichis. —

Siglorum explicatio:

Praef. gen. = Praefatio generalis.

13) M. Varro satiram inscripsit *Συνομαχίαν*, teste Gellio N. A. XIII, 22, 4. Dressel.

14) Prolegg. p. XII, et nota 26.

15) Symmachus ethnicorum saeculi quarti caput, urbi praefectus. —

Cath. = Cathemerinon liber.

Apoth. praef. I, II. = Apotheosis libri praefatio.

Apoth. = Apotheosis liber.

Ham. = Hamartigenia.

Psych. = Psychomachia.

Sym. I, II. = contra Symmachum liber.

Perist. = Peristephanon liber.

Ditt. = Dittochaion.

Epil. = Epilogus. —

Argumentum omnium Prudenti poematum omnino christianum est, et quidem ita, ut aut verae religionis placita contra paganorum atque haereticorum errores defendantur, sicut in Apotheosi, Hamartigenia, libris contra Symmachum, nonnullis hymnis Peristephanon (II. V. X.) aut moralis doctrinae christianae pars claris coloribus legentium animis depingatur, sive ethnicorum vitiis criminibusque opposita, sive per se laudata atque pro excellentia sua commendata, sicut in Psychomachia et Cathemerinon libro, qui exhortationibus, praeceptis, monitis utilissimis refertus est; restat tertium carminum genus, hymni Peristephanon libri, martyrum mlaudes continentes, quibus epico more cruciatus, multique labores, mors denique gloriosa describuntur. Res igitur maximam partem novas, ut videmus, atque ad illud usque tempus poetis non tentatas tractans, eorum instar, qui per avios montes nemoraque incedunt opaca, plenum laboris opus, proprio Marte viam sibi aperiendam suscipit, qua re factum est, ut, quamquam saepius, in reddendis christianis sententiis paganorum adhibet elocutiones ex gr. Cath. V, 127

illa nocte sacer qua rediit Deus

stagnis ad superos ex acheronticis.

Cath. III, 198.

De Phlegetonte gradu facili

ad superos remeasse Deum.

Apoth. 749 regna tenebrarum, quibus Lazarus com-
morabatur, describens ait:

. . . . ubi Taenara tristia vasto
„in praeceps dejecta chao, latebrosus et ille
amnis inexpletis volvens incendia ripis,

Psych. 785:

. . . . nulla hostia Christo
dulcior, (pace) hoc solo sancta ad donaria vultum
munere convertens liquido oblectatur odore.

cfr. Peristeph. X. 361

. . . . surgit vapor

v. 364 sublatus inde ad coelum usque tollitur

et prosperatum dulce delectat deum“ —

tamen — saepe necessitate coactus aut multa nova voca-
bula finixerit, „cinctutis non exaudita Cethegis“, aut grae-
cas voces in latinam translulerit linguam, „quum quod non
habeas aliunde sumas“ doceat Cicero¹⁶⁾ neque Prudentium
tangat, quod alio loco idem Cicero: „sermone, inquit, eo
debemus uti, qui notus est nobis, ne, ut quidam, graeca
verba inculcantes jure optimo rideamur“¹⁷⁾.

Ex quibus (scl. graecis) hoc jam loco liceat adferre
ea, quae Prudentius primus Latinorum, quantum sciam,
usurpavit.

Amen Cath. IV. 72 („Amen reddidit, Halleluja dixit“)
voces ex hebraea in graecam et latinam linguam translatae

אמן הלהוה

allophylus, a, um. Hamartig. 500 Ditt. 71.

azymon, i, Apoth. 353.

blasphemium, ii Psych. 715 (apud alios ecclesiasticos
scriptores legitur: blasphemia, ae.

16) De Orat. III, 38. § 156.

17) Cicero de officiis I, 31. 111.

blasphemus, a, um. Ham. 2 Apoth. 16; 772. Peristeph.

I. 75. Ditt. 157.

bravium, ii. (*βραβεῖον*) Perist. V. 538.

bruchus, i, Ham. 228.

Cathemerinon, Dittochaion

Hamartigenia, ae

idololatris, idis, Ham. 404. cfr. Cellarius ad hunc locum.

mammoneus, a, um Ham. 428,

mastigophorus, i, Symm. II 517.

melodus, a, um Cath. IX 2. Idem nomen adjectivum legitur apud Ausonium epgr. 16.

mysteriarches, ae Perist. II 350.

Peristephanon

pleurisis, is Perest. X 485.

Psychomachia, ae

rhomphealis, e. Cath. VII 93.

sphragitis, idis, Perist. X 1076.

blasphemare Apoth. 347.

charaxare Perest. X 557.

hymnire Perest. I 118.

stigmare Perest. X 1080.

Inveniuntur etiam duae voces hybridae, ex graecis latinisque, vocabulis compositae:

paradisicola, ae. Ham. 928 primoplastus, a, um
Cath. IX, 17.

Quamquam a proposito nostro alienum esse putamus de re metrica Prudenti uberius disputare, quippe quum campus hic latius pateat, a viris doctis adhuc fere intactus, tamen, quia de graecis vocabulis, Prudentio plus aequo usitatis, agimus, breviter annotamus eum hac in re (non quidem solum, sed omnes fere hujus aetatis poetas) paullo esse remissiore liberioreque in graecorum vocabulorum constituenda prosodia. Non solum enim in propriis nominibus metiendis fluctuat ex. gr. *Ἡδρυανικὴ* Sym. I 274

Marcion Ham. 56; 124, (recte metitur Ham. praef. 36 et Hamart. 502) **Chalcedon Psych.** 857 Iesus, quam vocem bisyllabam facit **Apoth.** 222, 417, 502; consonantique „j“ cum antecedente consonante vim producendae brevis syllabae denegat — alia, de quibus consulatur **Index III Cellari et Dressel. prolegg. nota 54** — sed etiam diphthongum „au“ corripit, cfr. **Psych.** 710, 725, **Ham.** 64. prf. generalis 39 hæresis; **Apoth.** 331 ænigma; **Cath.** VI, 141 **Mæandrus Apoth.** 210 sphaera; **Cath.** VII 93 romphæalis; similiter „ω“ „η“ in „ø“ „ε“ corripit **Perist.** XI 52 **Apoth.** 186 idolum **Perist.** II, 484; V 13 idola **Ham.** 404 idololatris; **Sym.** II 52 possis; **Sym.** II 478 mathæsis, alia. Etiam in latinis vocabulis metiendis aliquotiens dormitasse Prudentium et Cellarius III° indice et Dresselius praedicta nota 54, prolegomenis addita ostenderunt, nobis quoque altera hujus disputationis parte, quando de nominum substantivorum et de verborum declinatione Prudentiana dicemus licentiae ejus hac in re indicandae dabitur occasio. Qua fortuna in verbis latinis fingendis usus sit Prudentius infra videbimus, quum suo quaque loco, singularum orationis partium ratione habita, afferentur: hic expositis quae de graeco locutionis prudentianae colore dicenda videbantur restat, ut de poetica ejus indole generaliter addamus nonnulla. —

Ex his, quae supra de singulorum poematum argumentis diximus jam facile unus quisque cognoscere potest, Apotheosin et Hamartigeniam, quum in christianae religionis dogmatis, contra haereticorum opiniones defendendis, versentur „pedestris carminis“ indolem, ipso Prudentio annuente¹⁸⁾ vix superare, quamquam negari non potest in Hamartigeniae quibusdam partibus locos, poetica pulchritudine distinctos, saepius occurrere, qui, si inter Vergilia-

18) Epilogus 11. „approbat tamen Deus
„pedestre carmen et benignus audit.

nos legerentur, majore forsitan laude fruerentur et admiratione, idemque do Psychomachia, nescio an jure, dixerim, adversante Dresselio, qui librum hunc „mediocritatem vix superare“ dicit¹⁹), ordo enim et compositio totius carminis, granditas verborum, crebritas sententiarum, alia, flagitare videntur, ut aequius, aut certo non adeo acerbum, de eo fiat iudicium, quamvis sub finem vis poetica minuatur ardorque considat.

Libri contra Symmachum duo, quos Dresselius dicendi atque argumentandi genere praeter caeteros commendari, immo palmam postulare dicit²⁰), poeticis quidem leporibus carent, quum finis eorum longe sit alius, quam quem volunt poetae, confutandi nempe vincendique adversarii: inest iis tamen quaedam vis, spe certae victoriae incitata atque aucta, inest virtus orationis eximia et vere christiana, qua Symmachum, timide deos suos commendantem facile superat prosternitque; prior liber antiquitatum romanarum, praecipue ad religionem spectantium notitia, alter aptissima materiae dispositione legentis animum delectat, sermo in utroque purus, elegans, emendatus.

Quanto autem poesis christiana ethnicorum poesi, vel ipsius Augusti aetate florenti, excellat atque emineat vel ex solius Prudenti lyricis carminibus cognoscitur, ejus Cathemerinon liber et maxima pars hymnorum Peristephanon specimen christianae lyrae jure vocantur. Hac de re inter omnes fere doctissimos et eruditos viros, si solum Bernhardy'um, Prudentio plus aequo inimicum excipias²¹), una vox est. Nonnullos jam supra nominavimus²²), accedunt: Isidorus Hispalensis „dulcem, ore eximio Prudentium“ vocans²³), Bentleyus „Flaccum christianum“ eum appel-

19 et 20) Dressel. prolegg. pag. XX.

21) Bernhardy l. l.

22) cfr. Dressel prlgg. pag. XIX, nota 56.

23) Ibid. apud Dressel.

lans ²⁴⁾, aliis omissis Herderus, eximius hujus rei iudex, qui singulari laude Prudentium cumulavit, quando de hymnis christianis agens et optimos quosque eligens, duo ejus carmina „Iam maesta quiesce querela“ (Cath. X 117 sqq.) et „Salvete flores martyrum“ (Cath. XII 125 sqq.) palma donavit ²⁵⁾.

Imprimis autem conspicua est in carminibus christianis simplex, nulloque colore fucata pietas erga Deum conditorem, et, ut theologorum dictione utar, redemptorem mundi, tum animi ardor excellens, praecipue in gratiis Deo agendis, pro beneficiis, humano generi praestitis, candor et rubor egregius, omne, quo offendaris fugiens, et ad sublimia divinaque lectorem abripiens, quo fit, ut quasi terrenarum rerum oblitus altius sapias, majora petas, animo vivas non sensibus. Tum hoc quoque magni aestimandum esse puto, quod poetarum christianorum carminibus legendis animus christianae religionis veritatibus imbuitur, exemplis eorum, quos ecclesia in caelitem numerum retulit, contemplandis ad meliores fruges redit, amor in Deum augetur, similia, haec enim omnia uni cuique nostrum, qui Christi doctrinam amplexi sumus et maxime necessaria videntur atque omnibus, quae a poetis et graecis et latinis conscripta sunt, etiam optimis et perfectissimis quibusque, praeferenda. Haec omnia in Prudenti carminibus quavis pagina reperiuntur: summum perfectionis assequendae studium, maxima modestia, morum castitas, martyres eximiis laudibus decorati, Deo optimo maximo gratus semper animus praestitus. In depingendis poeticis imaginibus, in sententiis, quas profert vario modo illustrandiis, explicandis, ornandis felicissime utitur coloribus, ex sacris libris veteris

24) ad Horati Carm. II, 2, 15.

25) Werke Tübing. 1806 vol. VII, pag. 248. „In diesem tönt die Stimme des Betenden, jenen könnte nur die Harfe begleiten, in anderen schallt die Posaune, es ruft und tönt die tausendstimmige Orgel.“

novique tesfamenti petitis, quos omnium temporum (christ.) poetae maximi fecerunt, quasi ex opulentissimo thesauro, quae cuique opportuna erant, depromentes; veteres Romanorum poetas quantum adamaverit scribendi genere, antiquae lyrae cognato, luculenter ostendit, nosque altera hujus disputationis parte passim monstrabimus, videtur enim plectrum suum ad vetustam poetarum dictionem non inconsiderate accommodasse; praeter alios Lucretium, Vergilium, Horatium caros habuit.

Lyricorum Prudenti carminum maxima laude digni sunt duo hymni Cathemerinon libri, X et XI, quorum nonnullas strophas Ecclesia christiana in suos vertit usus; Peristephanon quoque liber hymnis excellit quibusdam, ut III, XI, XIV ²⁶).

Expositis virtutibus poesis Prudentianae, vitia quoque, quibus laborat, a poetica elegantia et venustate prorsus aliena, ad calculos vocanda sunt. Hic juvat imprimis locos nonnullos indicare, vocabulis foedatos indecoris, quae poetae, nimio fervore abrepto, aut odio, irave incitato fortuito exciderunt, itemque alios non verborum sordibus sed sententiarum vitiosos urbanitatisque coloribus destitutos, qui inconditum sensum reddentes, taedium legentium movent atque indignationem: cfr. Apoth. 595 Perist. X, 305 Peristeph. II, 281 Psych. 316 Eam. 466 Apoth. 93 Apoth. 719. Psych. 720; alia. — Nonnunquam etiam reprehenditur nimis numerosus, cumulandisque vocabulis plus aequo deditus, ut neque modum neque decorum ser-

26) De iis quae supra diximus cfr. F. Delavigne: De lyrica apud Prudentium poesi. Toulouse 1848.

Brys De vita et scriptis Prudenti. Lovani 1855, quem utrumque librum non potuisse inspicere valde dolemus.

Cl. Brockhaus Aur. Prudentius Cl. in seiner Bedeutung für die Kirche seiner Zeit. Leipzig 1872. — et quae ipsi hac de re in actis pol. quibus tit. „Tygodnik katolicki“ anno 1873 scripsimus.

vare pntuisse videatur, cujus rei unicum exemplum attulisse sufficit Peristeph. X, 326—335, ubi sine ulla necessitate nisi, ut „verbositati“ poetae, quam ipse v. 551 fatetur, satisfiat, triginta quinque nomina uno spiritu pronunciantur. — Spondaici versus saepius occurrunt, ut Apoth. 266 Psych. 98 Sym. I, 43 Symm. II, 856, solis dactylis compositum unum observavimus Apoth. 269. —

Absolutis iis, quae quum de christianae tum de prudentianae poesis indole et natura, virtutibus et vitiis erant dicenda, atque hoc modo excusato, ut speramus, consilio, quo commoti in prudentianum dicendi genus inquirere statuimus, ad alteram disputationis nostrae partem progredimur, in qua, quoniam de graecis, a Prudentio primo in latinam linguam detortis, jam supra diximus, de solis latinis nobis erit agendum.

Quum autem in constituendis alicujus auctoris, q. d. neoterismis aliena ope destitutum, vix quidquam proficere liceat auctorem secuti sumus clar. Reinholdum Klotz, semper, ubi dubii haerebamus egregium ejus librum consulentes, quem inscripsit:

„Hanwörterbuch der lateinischen Sprache.“ Vierte Ausgabe. Braunschweig 1866 — nonnulla etiam viro doctissimo Frederico Neue, debemus, cujus librum „Formenlehre der lateinischen Sprache“ (pars II Mitau 1861 pars I Stuttgart 1866), eruditissime conscriptum, diligenter conferebamus cum iis, quae nostris viribus sumus adepti.

Klotzi librum supradictum pervolventes in multos incidimus, qui Prudenti opera spectant, errores, sive typhotarum incuria, sive ipsorum auctorum neglegentia, praecipue in afferendis indicandisque versuum numeris, exortos. Qua in re maxime in Apotheosis versibus computandis erratum est, et quidem ita, ut in vocabulis per „F“ litteram ordiantibus rectus quidem afferatur numerus cfr. s. v. faber, a, um; fabrilitur, factura, falsiloquus, a, um,

figmen, flabilis, flabralis, alia, excepta voce: fatus, us, ubi tybotheta pro versu 594 versum 599 posuit, (similiter s. v. incompressus, a, um 821 pro 812); aliis autem vocabulis, non quidem omnibus, sed permultis, falsus addatur, numerus, ex. gr.

prosapia Apoth. 1006 (apud Arevalum 938 apud Dress. Obbarium omissus, apud Heinsium uncis inclusus)

earnalis	1051	pro	982
peccamen	979	pro	911
sanctiloquus	1070	pro	1001
recenseo	1069	pro	1000
relido	162	pro	95
scandalum	prae f. 47	pro	35
algeo	210	pro	142
dissertator	850	pro	782
inculpabilis	1015	pro	947
polus	734	pro	666
speculum	88	pro	20
eaniformis	263	pro	195
evangelicus	495	pro	427
mensurabilis	881	pro	813
Sodomita	384	pro	316
sufflabilis	906	pro	838

(quem numerum ipse uncis inclusum addit)

Syrtis	511	pro	443
vivisco	970	pro	902. alia.

Etiam cl. Neue Apotheos versus semel ita computat libro laudato II. pag. 508 (primo versu) ubi pro Apoth. 785 legendum 717.

Ex plurimis, hic allatis locis, luculentissime patet, Klotzium, aut qui eum adjuvabant, ad verum Apotheosis versuum numerum addere solitos esse versus 68 (12 + 56), quibus constant duae praefationes huic carmini praemissae,

esseque numerum hunc subtrahendum, ut genuinum habeas.

Ex aliis vero quae corrigenda sunt menda haec enumeramus:

- s. v. aenipes Sym. I, 531 legend. 351
 - s. v. altar Perist. 3,112 legend. Perist. III, 212
 - s. ead. v. pro Vincent. 2,515 leg. Peristeph. V, 515;
est quidem hymnus hic in honorem divi Vincenti
conscriptus et ita a nonnullis laudatur, sed falso
omnino additur numerus 2,
s. ead. voce pro 9,212 leg. Perist. IX, 100.
 - s. v. brutus, a, um Perist. 2,66 leg. Perist. V, 66.
 - s. v. centuplico Sym. 2,2050 leg. Sym. II, 1050.
 - s. v. digestim Perist. 3,129 leg. Perist. II, 129.
 - s. v. inexplicatus qui affertur locus Cath. III, 153 ad-
dendus est sequenti vocabulo „inexplicitus“
 - s. v. interfor Sym. 2,33 leg. Sym. II, 67.
 - s. v. inviolabilis Prud. hymn. exseq. 119 legend. aut
Cath. X, 19 aut hymn. exseq. 19.
 - s. v. mancus Perist. 2,23 leg. Perist. II, 231.
 - s. v. noxialis Id. ibidem (cath.) 14,1107 legend. Id.
Perist. X. 1107.
 - s. v. obsequela Cath. 7,88 expungendum.
 - s. v. persulto Perist 1,77 leg. Perist. XI, 77.
 - s. v. pubes Cath. 7,102 leg. Cath. VII, 162 et adden-
dum Perist. XI, 190.
 - s. v. scabies Ham. 220 leg. Ham. 158.
(forsitan 63 versus praefationis annumerati sunt?)
 - s. v. votivus Perist. 10,330 leg. Perist. II, 330.
-

Pars II.
Quaestio I.
De nominibus.

Cap. I.

De nomine substantivo.

§. 1.

S u b s t a n t i v a n o v a t a .

„Novantur verba, inquit Cicero²⁷⁾, quae ab eo, qui „dicit ipso gignuntur ac fiunt, vel conjungendis verbis, „ut haec:

„Túm pavor sapiéntiam omnem mi éxanimato ex-
pécorat.““

„An nón novisti hujus vérsutiloquas málitias.““
„videtis enim et „versutiloquas“ et „expectorat“ ex con-
„junctione facta esse verba, non nata; vel saepe sine
„conjunctione verba novantur, ut ille „senius disertus,“ ut
„di genitales“, ut „baccarum ubertate incurvescere.“ —
Idem monet²⁸⁾ in singulis verbis tria haec esse tenenda:
„ut translatis utamur frequenter, interdumque factis, raro

27) Cicero de oratore III, 38,151.

28) id V. ibid. III, 52,201.

autem „pervetustis.“ Quamquam autem idem romanae eloquentiae princeps alio loco dicit²⁹⁾ „linguam latinam non modo non inopem, ut vulgo putaverint, sed locupletiorum esse, quam graecam, tamen tertio de finibus libro³⁰⁾ concedit „in omni arte, cujus usus vulgaris communisque non sit, multam novitatem nominum esse, quum constituantur earum rerum vocabula, quae in quaque arte versentur“ eodemque libro³¹⁾ Catonem „de inopi lingua latina“ querentem inducit. Lucretius quoque, Prudentio familiarissimus, „egestatem“ linguae latinae aegre tulisse videtur, ita enim loquitur³²⁾:

. . . . „Grajorum obscura reperta
difficile inlustrare latinis versibus esse,
multa novis verbis praesertim cum sit agendum,
propter egestatem linguae et rerum novitatem.“

Praecepto igitur summi oratoris licet, quum pedestri oratione scribentibus, tum praecipue poetis, quibus licentiam statuit „majorem esse, quam in nobis, faciendorum atque jungendorum verborum“³³⁾ verbis uti privatis ac suis, praesertim quando de rebus agant non „pervagatis“, eaque licentia usus Prudentius, magnam verborum vim, ut cum Cicerone loquar, genuit, novavit, fecit, quorum plurima decursu temporis ab iis, qui de theologicis rebus scribebant civitate quasi donata, in omnium ore sunt. Fatendum vero est, magnam eorum partem contra genium et consuetudinem linguae latinae, nullaque urgente necessitate factam, minimeque adhibendam, sed potius perhorrescendam esse purae latinitatis studiosis.

29) de finib. I, 3, §. 10.

30) de finib. III, 1, §. 3.

31) ibid. 15, §. 51.

32) I. v. 136 (ed. Lachmann Berol. 1871) cfr. I. v. 830. III, 260. Hor. Ep. ad Pisones.

33) Cicero Orator. 20, §. 68.

A. Nomina substantiva sine conjunctione novata.

I. ordinis.

- anulla, ae Perist. VI, 149.
cunulae, arum Cath. XI, 98.
defuga, ae Perist. I, 42.
duita³⁴), ae Ham. praef. 37.
Marcionita, ae Ham. 129.
Levita, ae Perist. II, 39. V, 30. VI, 3. 15.
Leyites, ae Perist. V, 145.
pusiola, ae Perist. III, 20.
Sodomita, ae Apoth. 316; idem nomen adjectivi loco
adhibuit Psych. 42: „Sodomita Libido“ Peristeph.
V, 195: „Sodomita nec latet cinis.“

II. ordinis.

- cinisculus i Cath. X, 143.
deliquium, ii Ham. 751. (a. verbo q. e. „deliquo“, vel
„delico“)
„sed nulla ex fluido plenae dispendia formae
sentit deliquio“
lembulus, i Perist. V, 455.
tutaculum, i Sym. II, 388.

III. ordinis.

- depositor. oris Apoth. 179.
dissipator, , Psych. praef. 34.

34) ad h. v. Obbarius: „Ceterum hoc verbum Prudentius ipse formavit eoque solus utitur, vide Gesner thes. s. v.“ Contra quem Dresselius ad eundem locum: „Errat Obbarius, cum aliis asserens, Prudentium vocabulum illud formasse. Jam Labeo apud Prisc. Javolenum Dig. 50, 16, 242 viduam sic dictam esse putat, quasi ve-cors, vesanus, qui sine corde aut sanitate est: sic vidua, quippe

dissertator,	oris	Apoth. 782.
emancipator,	,	Cath. VII. 184.
inchoator,	,	Ham. praef. 27.
incitator,	,	Perist. X, 67.
infusor,	,	Cath. IV. 11.
lancinator,	,	Perist. X, 1057.
penetrator,	,	Ham. 875.
perdomitor,	,	Cath. IV, 12.
profanator,	,	Apoth. 178.
supplicator,	,	Perist. I, 14.
trajector,	,	Ham. 875.
calcatrīx,	icis (mundi)	Psych. 587.
donatrīx,	, (sacramenti)	Perist. XI. 171.
inficiatrīx,	, (fidei)	Psych. 630.
ostenlatrīx,	, (splendoris)	Psych. 439.
pugnatrīx,	, (subdola)	Psych. 681.
praenunciatrīx,	, (gloriæ)	Perist. II, 30.
redemptrīx,	, (membrorum)	Perist. X, 774.
strangulatrīx,	, (faucium)	Perist. X, 1103.
creamen,	inis	Ham. 505.
cruciamen,	,	Cath. X, 90.
figmen,	,	Apoth. 798. 1034 (— tum Sym. II, 215.)
palpamen,	,	Ham. 303.
peccamen,	,	Cath. IX, 96. Apoth. 73. Ham. 619. Sym. II, 1043. Perist. X, 517. Ditt. 89.

quae sit sine duitate." Sed errare mihi videtur Dresselius, quum loco ab ipso allato inveniatur quidem vocabulum „duitas, atis" minime vero „duitae, arum", cujus vocis recte Obbarius auctorem dixit Prudentium; neque minus recte addit Giselinus in Commentario (editioni suae Antverpianae 1564 annexo): „ad novam et monstrosam haereseos speciem exprimendam, novum atque monstrosam vocabulum effingit." Cellarius „fictum" vocabulum dicit.

perflamen,	inis	Apoth. 692.
religamen,	,	Psych. 359.
sinuamen,	,	Psych. 871. Perist. VII, 34. (Ju- vencus I, 87.)
speculamen,	,	Apoth. 20.
spurcamen,	,	Cath. IX, 56.
ululamen,	,	Cath. X, 114.
vegetamen,	,	Ham. 75. 829. 871.

Alia permulta nomina substantiva, in „men“ desinen-
tia, Prudentius plurimis carminum suorum locis sparsit,
ut: Fundamen Ps. 825 (abl. casu — ne) gestamen,
hortamen (Cath. IX, 92), luctamen, meditamen,
modulamen, ostentamen (Psych. 204), piamen (Cath.
IX, 33), spectamen, spiramen, sputamen quae in-
veniuntur in scriptis Plauti, Varronis, Lucreti, Vergili,
Apulei, Frontonis, Tertulliani, quibuscum Prudentius, ve-
teres plebejasque exquirens voces, libenter loquitur.

convallia, um Perist. X. 331.

natatilis, (= piscis) Perist. X, 332 (adj. apud Tert.)

respergo, inis Sym. I, 501.

transmigratio, onis Ham. 448.

verbositas, atis Perist. X, 551.

IV. ordinis.

discruciatu, us Ham. 834.

dolatu, us Psych. 835.

excussu, us Perist. V, 226.

excruciatu, us Perist. XIV, 19.

impressu, us Psych. 273.

B. Nomina substantiva ex conjunctione facta.

I. ordinis.

Christicola, ae Cath. III, 56. VIII, 80. X, 57. Apoth.
485. Psych. 13. 96. 526. Sym. I, praef. 79. Sym.
I, 481. Sym. II, 1003. Perist. III, 28. 72. VI, 25.
XI, 39. 80. XIII, 82.
Christigena, ae Ham. 787⁸⁵).
Nilicola, ae Psych. 655. Sym. II, 494.
nocticola, ae Ham. 634.
omnipotentia, ae Sym. II, praef. 26. (Macrob. Sat. V, 16).
Tibricola, ae Perist. XI, 174.
verbigena, ae (= verbo editus Cath. XI, 18) Cath. III, 2.
vexillifera, ae Psych. 419.

II. ordinis.

crucifer, ri Cath. III, 1.
legifer, ri (subst.) Perist. II, 363.

III. ordinis.

cunctiparens, tis Perist. XIV, 128. Ham. 931.
lucisator, is Cath. III, 1. cfr. variae lect. ap. Dress.
omnipater, is Perist. III, 70.
unicultor, is Perist. XIII, 90.

§. 2.

Substantiva inusitata terminatione.

Ana, ae (pro Anas, ae) amnis Hispaniae, nunc Guadiana
dictus Perist. III, 188.

85) falso Klotz s. h. v. „von Christus Geschlecht entsprossen“
quum activam vim habeat: „christigenam domum edidit“ scil. Ruth.

Arelas, atis (urbs Galliae narbonensis pro Arelate; cfr. Auson. in clar. urb 8, 2.) Perist. IV, 35.

Synna, ae (urbs Phrygiae, lapidibus clara, pro Synnada, ae vel Synnada, orum) Sym. II, 247.

Duo nomina urbium, quae neutra terminatione finiri solent, ‚Saguntum‘ et ‚Tarentum‘ Prudentius in ‚us‘ terminavit

Saguntus, i Perist, IV, 100.

. . . . prope litus altae forte Sagunti.

Tarentus, i Sym. II, 748³⁶).

. . . sed iuvat amoena Tarentus.

Thybris pro Tiberis legitur Perist. XII, 29.

„dividit ossa duum Thybris sacer

(Gen. ‚Tibris‘ Sym. II, 938. Vocat. ‚Tibris‘ ibid 871).

Garamans Sym. II, 809 optimi codices exhibent, pro Garamas; regula enim est, ut graecae radices in ‚ant‘ et ‚ent‘ desinentes recto casu ante ‚s‘ ‚n‘ cum ‚t‘ perdant; ut ‚gigas‘ ‚elephas‘ ‚Calchas‘³⁷).

Cybebe pro Cybele poetico more positum legitur Perist. X, 196.

Gorgona, ae (Phorci filia Medusa Γοργώ) pro Gorgo Perist X, 278.

Gergesēi pro Gergesseni (Γεργεσηνοι) Ham. 413.

Larentina pro Larentia Sym. II, 563.

Nomen filii David, quod in vulgata divi Hieronymi versione ‚Absalom‘ scribitur (cfr. Regum II, 13, 1) noster ‚Abessalon‘ fecit (graecam secutus LXX versionem Αβεσσαλώμ) Ham 563:

„Ut genuit David, alias pater optimus, unum crimen Abessalon“ cfr. vers. 577.

Ambacum pro Habacuc, Cath. IV, 59.

36) cfr. Neue l. l. I. pag. 658.

37) Neue ibid. pag. 148.

. . . . dapes inemptas (Hor. Epod. II, 48)

quas messoribus Ambacum propheta

Belia (pro Belial) Psych. 714. Ham. 520 (— — —)

Beliades, is Ham. 610.

Deum stercoris, quem alii Sterculium, Stercenium,
Prudentius appellavit:

Sterculum Perist. II, 449:

Janum bibfrontem et Sterculum

colit senatus.

Samnitis, is pro Samnis Sym. II, 516 (cfr. Neue II,
pag. 9). Perist. XI, 207. Klotz s. v. Samnis, itis,
editorumque, omissis aliis, Heinsius et Cellarius, al-
tero loco (Perist. XI, 207):

„Concurrit Samnitis atrox, habitator et altae

Campanus Capuae, iamque Nolanus adest“

supplendum esse putant „terrae“ atque distinguendum:

„Concurrit samnitis atrox habitator, et . . .

quod jam vituperavit Dresselius in variis lectt. ad. h. l.

cometa, ae (pro cometes, ae) Cath. XII, 21:

„Tristis cometa intercidat . . .

cuna, ae (pro cunae, arum) Ditt. 112.

audientia, ae (= auditus) Perist. X, 954:

„surdis fruendam reddere audientiam.

(Similiter ibid. v. 498 *laniena* = *laniatus*)

jugulus, i (pro jugulum) Perist. III, 151. ibid. X, 64.

ambago, inis (pro ambages cfr. Sym. II, 893) Sym. II, 847.

indages, is (pro indago) ibid. 846.

calthum, i (pro caltha, ae) Cath. V, 114:

„omnis fragrat humus calthaque pinguis . . . fundit

margaritum, i (pro margarita, ae cfr. Nonius pag. 213,

24. Tacit Agr. 12) Psych. 873. Perest. X, 648. ³⁹).

³⁹) Dresselius altero, a nobis allato loco in textu „margari-
tas“ quidem scripsit, in indice autem verborum et phrasium (II)

sues, is (pro sus) Sym. II, 814:

„spurca sues nostro amne natat“ . . .

virginal, is (pro virginal) Perist. XIV, 8. (cfr. Neue I. pag. 184.)

Quae sequuntur voces, vulgo in ‚es‘ desinentes, Prud. metri causa in ‚is‘ corripuit: (cfr. Neue I. pag. 180.)

caustis, Perist. X, 701.

luis, Psych. 508 (Neue falso 528) Ham. 249.

pubis, Perist. XI, 190. Cath. VII, 162.

prolis, Perist. X, 840.

famis, Psych. 479.

Ioannis, Cath. V, 108. VII, 46. Ham. 911.

Vocem *stips*, una auxit syllaba ut sit ‚*stipis*“ Sym. II, 911.

. . . . quod *stipis* ipsis

„virginibus castisque choris alimenta negentur.“

Nomina primi ordinis „poëtico decore in levitatem soni“, ut ait Charisius (pag. 41) in modum quinti ordinis posuit haec:

barbaries, ei Ham. 100, Psych. 753.

luxuries, ei Psych. 405.

maceries, ei Ham. 227.

„quamvis maceries florentes ambiat hortos.

materies, ei Cath. III, 99. Apoth. 167, 168, 250, Ham.

(quem totum, aut fere totum Cellario debet) „margarita“ legend. existimat. Praeter Heilsbronnensem unus tantum codex α (Alexandrinus 321) carmina omnia Prudenti continens, lectionem hanc (margarita) tuetur, is tamen omnium romanorum Prudenti codicum optimus (cfr. Dressel proleg. pag. XLVII.) saeculo X^o ineunte exaratus, quem secutus etiam est Weitzius, Heinsius, Cellarius, Arevalus; itaque legendum putat Neue libro I. I, p. 570 cfr. Charisius pag. 42—43 et 83—84.

945. Sym. I, 326. (Psych. 600. Ham. 837. Sym. II, 258. materiem)⁴⁰⁾.

Weitzius in editione sua (Hanov. 1613) Psych. praef. v. 36:

„ne quam fidelis sanguinis prosapiam“ emendavit „prosapiem“, adversante auctoritate codicum manu scriptorum omnium, in quibus (uno excepto, vide infra) nullum formae „prosapiem“ exstat vestigium.

Neue l. l. I, pag. 386. et Klotz s. v. „prosapia“ (auctoritate Heinsi commoti), qui Perist. X, 180. legere malunt „prosapiem“:

„ut tot stuprorum sordidam prosapiam“ suffragio quidem unius codicis, oxoniensis, gaudent, criticae autem artis regulis damnantur, quia non licet auctoritate unius codicis fultum, nisi forte est omnium consensu optimus ac fonte ex quo manaverit aliis, quamvis multis praestantior, emendationes audacter tentare. Cath. XI, 89. Psych. praef. v. 36 in omnibus libris scriptis et editis (excepto Weitzio) legitur „prosapia“, „prosapiam“, ergo et hoc loco codicum auctoritas tuenda esse videtur.

Syncopae, quae mediis vocibus ita adhibetur, ut ejecta vocali duae concurrant consonantes, usus crebrior apud Prudentium est, quam apud alios Latinos scriptores; cuius rei causam in eo sine dubio quaerendam esse dixerim, quod spernenda magis magisque in metiendis syllabis quantitatis lege, accentus vero auctoritate ingravescente, ejusdem accentus vi proximae vocales aut corripentur aut omnino expungerentur. Itaque „periculum“, „saeclum“, „vinclum“ sexcenties

40) Psych. 454 et 481 in codice Ratisbonensi, quem Marietus, celeberrimum vetustissimumque appellare non dubitat, legitur „avarities; ad vers. 481 annotat Mariettus: „sed recenti manu, fortasse ad imitationem prioris (loci 454), prius fuit, tia“. —

apud eum leguntur; ex minus usitatis haec observavi exempla: Fidicla, ae Perist. X, 481:

„nec distat, ignis et fidiclae saeviant.“ ibid. 550:

„sulcosque acutos et fidiclas transferat“ (si ita legendum cum Heinsio et Cellario metroque postulante; codices „fidiculae“. — Dress. affert lectionem Pragensis „fidiclae“ (ad. v. 481), in siglorum vero explicatione pag. LXVI in eo codice Peristephanon librum desiderari comperimus.)

lamna, ae Sym. I, 438. Perist. X, 760.

maniplus, i Psych. 568.

opermentum, i Psych. 462.

poclum, i Cath. VI, 16. Perist. X, 740.

piaculum, i Perist. X, 219.

retinaclum, i Sym. II, 147.

tegmen, inis Perist. X, 762.

repostus, a, um Ham. 921. Sym. II, 967. Perist. XIII, 51.

His vocibus nonnulla exempla contractorum nominum addimus:

acroma Perist. II, 342.

Bethlem Cath. VII, 1. XII, 78. Ditt. 101 (Bethlœm Perist. X, 737.)

bigus, a, um pro bijugus Sym. I, 361.

„nunc bigas frenare boves“

Denique cumba pro cymba Sym. I, praef. 12. Sym. II, 942. Perist. V. 450. XI, 69. Ditt. 138.

Induperator vetuste dixit Sym. I, 147:

„ut transire suis cum sordibus induperator
posset in aeternum caeli supra ardua regnum“,

non sine leni, ut opinor, irrisione.

Enumeratis omnibus iis nominibus substantivis, quae Prudentius vel finxit, vel inusitata terminatione adhibuit, additisque nonnullis syncopae et contractionis exemplis, no-

men adjectivum indagandum suscipimus, ea vero, quae de Substantivorum declinatione et genere sunt dicenda sequente capite absolvemus, ut uno quasi obtutu, recti casus utriusque nominis proprietatibus expositis, — obliqui utriuscasus possint observari. —

Cap. II.

De nomine adjectivo.

§. 3.

Adjectiva nevata.

Res tractatas vivis coloribus „florete orationis genere“ pingere, ut quasi ante oculos adesse videantur, vere poeticum est, quod ut assequantur poetae rerum proprietates subtilissimas, atque maxime ad eas pertinentes, quibusque aliae ab iis facillime distinguantur sedulo apponunt, „epithetis“ q. Graeci vocant, ornantibus diligenter utuntur.

Prudentium quoque huic studio maxime intentum deditumque fuisse vel ex eo cognoscere licet, quod per multa nomina adjectiva finxerit, nonnunquam vero varietatis causa duo, vel etiam tria ad eandem proprietatem designandam; idem variandi studium jam in substantivis nominibus observari potest, legimus enim:

Cath. X, 90. „quod per cruciamina leti

„via panditur ardua justis.“

Apoth. 70: „quem contorta rubus densis cruciatibus edit.“

Ham. 834: „Vermibus et flammis et discruciatibus aevum

„immortale dedit.“

Perist. XIV. 19. „corpusque duris excruciatibus
ultra offerebat.“

(cfr. figmen figmentum; peccamen, peccatum;
piamen, piaculum, alia multa). Sic: terrenus,
terrestris, terreus, terrulentus:

Apoth. 46. „terreni oculi“, Ham. 384. „peritura ter-
restria diligere.“ Apoth. 505. „Deus solvens sabbata ter-
rea, mortales in aeterna sabbata sumpsit“. Ham. praef.
5. „hic terrulentis, ille vivis fungitur“ (de Cain et Abel)
Perist. II, 195. „quod terrulentum ac sordidum, flam-
mis necesse est decoqui“.

carneus, carnalis, carnulentus:

Apoth. 370. „non enim caelo lex carnea fluxit“
Apoth. 982. „omne genus carnalis stirpis“ Perist. X,
372: „o carnulenta nationum pectora!“ —

niveus, nivalis, ninguidus:

Perist. XIII, 78. „niveusque pulvis ardet.“ Sym.
II, 250. „structura nivali Consurgit pietate nitens.“
Cath. V, 97. „implet castra cibus tum quoque nin-
guidus.“ Apoth. 661. „Ninguidus agnoscit Boreas
atque imbrifer Eurus nimborum dominum.“ Perist. II,
540. „trans et Pyrenas ninguidos;“

occidualis, occiduus (Psych. 310.)

omnipotens, (Sym. II, 634.) omnipollens Ham. prf.
19. cunctipotens Per. VII, 56. (cfr. supra omnipater
cunctiparens); carcereus, carceralis; salutifer,
salutiger; alia permulta. Maxime autem sermonem la-
tinum ditavit Peristephanon libro, in quo substantivorum et
adjectivorum fictorum tertia fere pars invenitur. Inter-
dum tamen, quod jam supra animadvertimus, nimius est
in describendis alicujus rei, vel notionis proprietatibus,
tanquam rhetor orationem variat, versat, distinguit, idem
idemque, quasi verborum quibusdam insignibus, ter quater-

que repetens. Ita ex. gr. Perist. X, 346 sqq. aedem, quam Deus in mente hominis condidit describens eam vocat:

vivam, serenam, sensualem, flabilem,
solvi incapacem posse nec destructilem
pulcram, venustam, praeminentem culmine,
discriminatis illitam coloribus," Ham. 544:
„ignitum quoniam Deus indidit olli (animae)
ingenium, purum, sapiens, subtile, serenum,
mobile, sollicitum, velox, vegetabile, acutum."

A. Adjectiva sine conjunctione novata.

II. ordinis.

aurulentus, a, um Perist. XII, 49.
Berecynthiacus, a, um Sym. II, 51.
carcereus, a, um Ham. 851. Sym. II, 469. Sym. I,
491. Perist. VI, 16. XI, 53.
carneus, a, um Apoth. 370. Psych. 765.
carnulentus, a, um Perist. X, 372.
fuliginosus, a, um, Perist. X, 261.
igneolus, a, um Cath. III, 186.
lucinus, a, um Sym. II, 222.
ninguidus⁴¹⁾, Cath. V, 97. Apoth. 661. Perist. II, 540.

41) cfr. Anson. epist. 24, 68, 124. Cath. V, 97:

97. Implet castra cibus tunc quoque ninguidus

98. illabens gelida grandine densius.

Dressel ad. h. v. „nivis atque grandinis modo manna decidens" quod non placet; modum enim, quo manna de coelo lapsa sit Prudentius solo v. 98 depinxit: „illabens gelida grandine, densius" adjectivo vero „ninguidus" ad „cibum" pertinente designari voluit cibi illius caelestis quandam cum nive similitudinem, si colorem spectes: apparuit enim, ait d. Hieronym. (Exod. 16. 4) „in similitudinem pruinae super terram." (cfr. Numeri XI, 7.)

olybriacus, a, um Sym. I, 554.
rosulentus, a, um Perist. III, 199.
russeolus, a, um Perist. XI, 130.
sarculatus, a, um Perist. X, 264.
simplus, a, um Perist. X, 878.
terrulentus, a, um Ham. praef. 5. Perrist. II, 195.
testeus, a, um Perist. V, 553.
turbidulus, a, um Apoth. 208.
vesperus, a, um Ditt. 95.
viscereus, a, um Apoth. 1025.
viscosus, a, um Ham. 822. (legit. etiam apud Palladium).
Zoroastreus, a, um Apoth. 494.

III. ordinis.

bractealis, e Perist. X, 1025.
bustualis, e Cath. IX, 52.
carceralis, e Perist. V, 269, 552.
columnaris, e Ham. 476.
flabralis, e Apoth, 841. (flabrali frigore)
formabilis, e Apoth. 1033.
Levitis, idis Psych. 502.
mensurabilis, e Apoth. 813.
nugatrix, icis Psych. 433. (nugatrix acies)
oblivialis, e Cath. VI, 16. (obliviale poclum)
occidualis, e Psych. 832. Sym. II, 598.
palpebralis, e Ham. 872.
proditrix, icis Perist. I, 11.
rotatilis, e Epilog. 8.
vegetabilis, e Ham. 546.
veniabilis, e Ham. 935.
vitiabilis, e Apoth. 1045. Ham. 215.

B. Adjectiva ex conjunctione facta.

II. ordinis.

- aristifer, a, um Cath. III, 52.
aurifluus, a, um Sym. II, 605.
bifestus, a, um Perist. XII, 66.
coaeternus, a, um Apoth. 795.
centifidus, a, um Sym. II, 890.
columnifer, a, um Perist. III, 52.
comperpetuus, Apoth. 271.
confluus, a, um Cath. V, 76. (gurgite confiuo)
dilancinatus, a, um Perist. V, 156.
dulcimodus, a, um Psych. 664.
falsificatus, a, um Ham. 549.
flammicornus, a, um Psych. 775.
frondicomus, a, um Cath. III, 102.
incompreusus, a, um Apoth. 812.
incorporatus, a, um Cath. XII, 80. (de Christo)
insubjectus, a, um Ham. 699.
irremotus, a, um Perist. V, 408.
obstrangulatus, a, um Cath. VII, 10.
praeliber, a, um Apoth. 87.
praesiccus, a, um Perist. V, 141.
quadrifluus, a, um Cath. III, 175.
saxigenus, a, um Cath. V, 7.
sanctiloquus, a, um Apoth. 1001.
semeter, ra, um Psych. 829.
semicombustus, a, um Perist. X, 859.
spiniger, a, um Perist. XI, 120.
subtacitus, a, um Ham. 174.
subternus, a, um, Ham. 922. Sym. I, 392.
tabifluus, a, um Apoth. 891.

tripictus, a, um Apoth. 381.

urbicremus, a, um Ham. 827.

Substantivum nomen, quod apud Plautum saepius legitur „legirupa“, ae, pro adjectivo posuit Ham. 238.

„omnia legirupis quassantia viribus orbem“
omnigenus, a, um Sym. I, 13. = omnia gignens:

„quae patris ars est Omnigeni . . .“

alio sensu idem adjectivum adhibuit: Sym. II, 514.

„mollia omnigenum colla inclinare deorum.“

cfr. Verg. Aeneis VIII, 689:

„omnigenumque Deum monstra.“

conclamatus, a, um (= miser) Ham. 944:

. . . „cum flebilis hora

clauserit hos orbis et conclamata jacebit

materies . . .“

III. ordinis.

caniformis, e Apoth. 195.

Christipotens, Sym. II, 710.

collaudabilis, e Ham. 692.

conflatilis, e Perist. X, 295.

conspicabilis, e Perist. X, 633.

contrectabilis, e Apoth. 958.

cunctipotens, Perist. VII, 56.

destructilis, e Perist. X, 348.

digladiabilis, e Cath. III, 148.

invitiabilis Psych. 626.

milleformis, e Cath. IX, 55.

omnicolor Perist. XII, 39.

omnipollens Apoth. praef. 19.

resolubilis, e Sym. Sym. II, 229.

septicollis, e Perist. X, 413.

sufflabilis, e Apoth. 838.

tauricornis, e Perist. X, 222.

De adjectivis cum adverbio „male“ compositis, quomodo scribenda sint, equidem sententiam ferre non auesim, quum libri scripti et editi magnopere inter sese discrepent; certo jungenda videtur vox Prudentiana „malefaber“ Ham. 714:

„respondit Domino (Eva) suadelis se malefabris illectam suasisse viro“; alia hujus modi sunt:
malesuadus, a, um Cath. III, 113. Psych. 404. Ditt. 2.
malesanus, a, um Ham. 93. Psych. 203.

§. 4.

Adjectiva inusitata terminatione.

In adjectivis, e substantivo nomine „color“ declinatis, saepius formas in „us“ desinentes posuit:

discolorus, a, um Perist. X, 302:

„quos (fatuos vulgares) lana terret discolora in stipite.“

decolorus⁴²⁾, a, um Perist. I, 113:

„algidus cum decoloros horror artus concutit.“

multicolorus. a, um Cath. III, 104:

„prataque multicolora latex quadrifluo celer amne rigat.“

unicolorus, a, um Ham. 819.

„Sic animas caeli de fontibus unicoloras

„infundit natura solo . . .“

versicolorus, a, um Sym. II, 56.

„idque etiam paries tibi versicolorus adumbret.“

effrenis (pro — us) Sym. I, 518 (ditionis effrenis), (mentis effrenae Perist. X, 966).

42) Cath. V, 69. „Pubes quin etiam decolor. } = niger, fusca.
Ham. 497. „decolor Indus“
Ham. 186. „decolor invidia.“

opulens, tis (pro — us) Perist. XI, 218. (XIII, 18. opulentus.)

dis, tis Ham 796, 859. (ditibus I° pede hexam.)

Peristeph. X, 721. Obbarius auctoritate quattuor codicum, (in quibus Ratisbon.) commotus legere mavult, „imbecilli“ pro „imbecillo“:

„Puto imbecillo, nate, turbaris metu“. —

Equidem observavi pluribus locis Prudentium „imbecillus“ adjectivo uti, ex. gr. Cath. IV, 2. Cath. VII, 190. XI, 99. XII, 207. Apoth. praef. 31. — itaque et hoc loco legendum existimo. —

ledeius, (pro — aeus) Sym. I, 228.

romulus, a, um (pro — eus = romanus) Sym. I, 542. II, 298. Perist. XI, 1. V, 22.

philippus pro philippeus Perist. II, 102.

Caput III.

De nominum substantivorum et adjectivorum declinatione.

In declinandis substantivis et adjectivis nominibus Prudentius consuetam dicendi rationem relinquens, sive exquisitum quid affectans atque vetustum, saepius raras vulgaribus terminationibus anteponit. Nos quidem omnia, quae huc pertinent, summo studio colligere conati sumus, iterum iterumque Prudenti scripta manibus terentes, si quid autem forte omiserimus facile veniam et impunitatem nobis datum iri speramus, quum in tanta verborum mole vix omnia unius studio possint observari. —

Nomina declinationis I^{ae}.

Genetivum singularis numeri in „ai“ desinentem, veteribus et Lucretio tritissimum, uno tantum loco exhibent codices manu scripti — Apoth. 702:

„non dedignatum medicae purgamina aquai“

Utrum autem Prudentius, archaismi amantissimus, una tantum hujus generis forma usus sit, an plures tentaverit, librariorum inscitia deperditas, quod in Lucreti, vel optimis codicibus factum esse demonstravit cl. Carolus Lachmannus (ad I, 29.) disquirendum omittimus. Eundem casum per syncopam flectit Psych. 847:

„ . . . sive algida borrae:

aetas decrepitam vocet ad pia sacra senectam.“ (Nominativus casus Boreas Apoth. 661.)

Genetivum etiam, sive locativum velis, Aeoliae, Aethnae pro in Aeolia, in Aethna dixit Sym. I. 308:

„nec non regnare caminis fertur et Aeoliae summus faber esse vel Aethnae“.

Accus. sing. num. in ‚en‘ facit:

Sym. II, 562. Persen (Macedoniae rex.)

Psych, 860. sardonychen (cfr. Neue I, 35.)

Sym. I. 119 Hylan.

Genetivum pluralis numeri per syncopam saepius fecit in „um“, „ornatus gratia vel metri necessitate vel consuetudine vetustatis“⁴³):

Aeneadûm Sym. II, 542.

Anniadûm Sym. I, 551.

Christicolûm Sym. II, 1002 Perist III, 72.

(Christicolarum Cath. X, 57. Apoth. 485.)

indigenûm Sym. II, 501.

„Perfidiane deûm indigenûm cecidere tot urbes?“ terrigenûm, Perist XIII, 37.

„Milia terrigenûm spurcissima jusserant saevari.“

Macetûm Sym. II, 542.

Romulidûm Sym. I. 6.

43) Fragm. Bob. de nom. et pronom. 3 (Anal. Vind. pag. 128),

Dativum casum pluralis numeri substantivi, q. e. ,anima' bis in ,bus' fecit Sym. I, 531. „tartara nigra animabus.“ Perist. II, 289. „animabus inversa vice.“

Declinationis II^{ae}

Genetivum singularis num. substantivorum in ,ium' desinentium bis per syncopam protulit:

Sym. II, 688. Capitoli.

Sym. II, 1103. Palati.

Klotz s. v. „transfugium“ vocem ,sacrari', quae legitur Sym. II, 505. genetivum sing. num. per syncopam factum existimare videtur, ex „transfugium“ pendentem, sic enim scribit: „b) übertr., d. Einwandern, Uebersiedeln, Prudent. adv. Symm. 2, 503. (505) sacrarii.“ quod omnino improbandum est, quum „transfugium alicujus rei“ sensu activo vix dici possit et evidentior fiat sententia construendo „numina, quae (qui habet Prud.) meruere sacrari transfugio“ „Gottheiten, welche nur durch feiges Ueberlaufen göttliche Verehrung errungen haben;“ „transfugium“ enim abjecta significatione hic intellegendum esse vel ex praecedente „traduxit alumnos Majestas infida locos“ et ea, quae toti loco inest *εἰς ὧν ἐλάττω* — satis apparet.

Substantivum nomen q. e. Deus, vocativo casu bis in ,e' flexit eodem versu Ham. 931:

„O Dee cunctiparens, animae dator, o Dee Christe!“
Neue l. l. I. pag. 85 dicit vocativum casum ,Deus' non nisi in vulgata divi Hieronymi versione et apud ecclesiasticos scriptores inveniri, quum ethnici nunquam Deos suos singulari numero appellaverint. ,Dee' vocativo casu etiam Tertullianus advers. Marcionem I, 29. protulit, quam formam non improbat Probus instit. art. 532 pag. 340. (Neue).

Perist. II, 530: „Laurenti

beatus urbis incola!“

Perist. IV, 89. „Nonne, Vincenti, peregri necandus
martyr, notasti.“

pro vocat. casu rectum posuit. Vocativum casum adjectivorum in
,ius' terminantium, qui rarius apud scriptores occurrit (cfr.
Neue II, pag. 15.) unicum apud Prudent. observavimus,
Cath. III, 2:

„omniparens, pie, verbigena.“

cfr. Charisius pag. 60. (pag. 79 ed. Keil): „opinionem de
vocativo casu infirmat, quod ,hic pius' in vocativo „pii' faciat.“

Genetivum pluralis numeri saepissime in ,um' ter-
minat. Sic:

barbarûm Penst. X, 708.

deûm Apoth. 508. Sym. I, 102. 187. 190. 217. 262. 563.

Sym. II, 501. 572. Penst. X, 241.

divûm Apoth. 543. Ham. 97. Sym. I, 625. Sym. II, 536.

Perist. X 412.

liberûm Perist. II, 524.

Massylûm Perist. IV, 46.

adj. { omnigenûm Sym. II. 514.
bijugûm (rorantia terga ferarum) Sym. I. 128.
alloyhylûm Ditt. 71.

virûm Apoth. 712. Sym. I. 80. 549. II, 705. III, 35 XI,
11. XIII. 49.

Dativum pl. num. ,dis' Sym. I, 274. Perist. X.
298. 415. fecit.

Declinationis III^{ae}.

Sym. II. 544, Vergilium imitatus (cfr. Aeneis II, 6
,duri miles Ulixi', II, 90 ,fallacis Ulixi') genetivum casum
nominis proprii q. e. Ulixes per ,i' terminat:

„ . . . et acris Ulixi“.

cfr. Quint. I, 4. 63.

Genetivus singularis nominum priorum graecorum, in σ exeuntium, in αs terminatur, cfr. Charisius pag. 48: „declinantur secundum graecam definitionem velut: Sappho Sapphus, Dido Didus, Manto Mantus, Erato Eratus“ Prudentius tamen Sym. I, 117. nominis graeci „Argo“ genetivo casu ‚o‘ inmutatum reliquit:

116. „Herculeus mollis pueri famosus amore

117. ardor et in transtris jactatae efferbuit Argo*, sic enim „jactatae“ pro „jactata“ legendum esse puto contra Cellarium, Arevalum, Obbarium, Dresselium (insueta genetivi ‚Argo‘ forma commotos), ut Genetivum accipias ‚Argo‘ non ablativum casum, magis enim ablativo genetivus placet, cum „transtris“ conjugendus, ut sensus sit: libidinosus Hercules, famosus amore mollis pueri, effervit aestu etiam in transtris (transtra dicuntur ligna quae ex pariete in parietem porriguntur, Festus pag. 367, scamnum) tempestatibus jactatae Argus.

Lectionem hanc tuentur codices: Alexandrinus (α), Palatinus (P), Weitzii, Ratisbonensis, qui supra „jactata“ „ae“ habet, omnes bonae notae membranae, et editiones Aldina, Lugdunensis, Fabricii, Giselini (qui tamen in commentario ‚jactata‘ et scribit et explicat).

Heinsius sine ulla necessitate et contra omnes codices conjicit legendum esse ‚Argus‘ —; Argo enim saepius apud Latinos poetas ‚hujus Argo‘ facit ut Hygin. Fabul. 14, „gubernator navis Argo“; „fabricator navis Argo“; Prop. III (II) 26, 39. duo codices „ratis Argo dux“ (in editione Henrici Keil Teubneriana (III, 22, 19.) legitur: rudis Argus dux) Hygin. Fabul. 224 „Arcas, Jovis et Callisto filius“ . . . cfr. Neue I. §. 82, pag. 309.

Peristeph. XIV. 1. genetivum sing. num. nominis proprii q. e. Agnes pro „Agnētis“ „Agnes“ graeco more posuit, „quo et castitas martyris designaretur“, ut ait Heinsius. (cfr. notam ad h. l.)

Accusativos sing. num. graeco more in graecis praecipue nominibus per ‚a‘ factos, hos observavi:

aegida Sym. II. 652.

cratera Ditt. 26.

thoraca Ham. 423 Psych. 126.

Peristeph. II, 250, solus omnium latinorum auctorum, ab eo, q. e. ‚sitis‘ accusativum casum in ‚em‘ fecit:

‚sitemque honoris aestuans‘

Perist. vero VI, 60. „nec libare volens sitim peregit“ omnes scripti et editi libri, (cfr. Neue I, pag. 198.)

Ham. 158. febrem Perist. II, 327. securem.

Perist. X. 228 accusativo casu sing. n. ‚Adonem‘ fecit, tanquam a recto casu ‚Adon‘ cfr. Probus inst. art. 488, pag. 332; (contra Servius ad Verg. Ecl. 10, 18. „Adon nusquam lectum est“; rectus casus Adon, secundum Neue I, 595. legitur: cfr. Varro apud Non. pag. 158. Mart. Cap. 2, §. 192. Fulgent. Myth. 3, 8. Venant. Fortun. carm 7, 12, 18).

Apoth. 196 omnes codices contra plures editores „Anubem“ exhibent:

„latrantemque caeli throno praeponat Anubem“, quae accusativi casus terminatio legitur etiam apud Tertull. ad nationes I, 10 Aug. confess. VIII, 2. 3. cfr. Neue I, pag. 209.

Accusativum casum nominis proprii Attidis, phrygii pastoris a magna Deum matre sacerdotio ornati, quod alii „Attidem“ (Arnob. IV, 29) et „Attinem“ (Macrob sat. I, 21.) declinant, Prudentius: „Attin“ fecit Sym. II, 52.

„cum pulcrum poesis castraverit Attin.“

Sym. II, 900. et Cath. VI, 107. accusativus sing. n. ‚Charybdem‘ pro vulgato „Charybdim vel Charybdin“ legitur fide optimorum codicum.

Nomen aegyptii numinis Serapidis Sym. II, 868 acc. casu ‚Serapen‘ fecit:

„alliaque et Serapen caeli super astra locare“.

Genetivus pluralis num. ab eo q. e. ‚plebs‘ in ‚ium, fecit Per. X, 709:

„scribas et ipsos et coronam plebium.“

Quiritum Sym. II, 947. Perist. II, 513. 563.

(Quiritium Perist. XIV, 4).

rudentium Sym. II, praef. 13.

infantum Sym. II, 296. Ditt. 113.

sapientum (subst.) Sym. II, 403.

Sequuntur nonnulla participia praesentis activi, vim substantivorum habentia, quae contra usum et consuetudinem optimorum scriptorum in genetivo pluralis numeri in „um“ terminavit, metri plerumque causa, terminatio enim „ium“, nisi vocalis sequatur vix adhiberi heroico versu potest. accubantum Cath. IX, 59.

commeantum Apoth. praef. 49.

congrredientum Sym. II, 705.

gignentum Ham. 571.

innocentum Perist. X, 1093.

languentum Apoth. 683.

obsequentum Cath. VIII, 57.

paventum Perist. X, 54. (ubi Obb. et Dress. falso „em“) 286.

peccantum Ham. 663.

precantum Perist. V, 546. Cath. VIII, 52.

rogantum Perist. II, 181.

somniantum Cath. VI, 41.

spectantum Sym. I, 397.

utentum Sym. II, 829.

viventum Sym. II. 796.

Nonnulla etiam addimus participia cum substantivis juncta, genetivo pluralis num. in „um“ desinentia:

anhelantum virorum Sym, II, 34.

arentum palmitum Sym. I, praef. 16.

cadentum gentium Cath. XI, 42.

crepantum verborum Perist. I, 56.

discrepantum gentium Perist. II, 421.

dissentum numinum Perist. X, 211.

flavicomantum puerorum Apoth. 495.
lacrimantum hominum Perist. III, 181.
mirantum virorum Psych. 322.
obsecrantum chisticolarum Cath. VIII, 79.
pereuntum divum Sym. I, 624.
tonantum flammaram Cath. VII, 95.
vagantum somniorum Cath. VI, 137.
volantum nervorum Apoth. 1016.

Accusativum pluralis numeri semel tantum in ‚is‘
fecit: Cath, VII, 212 „indigentis“ (Psych. 910 Dressel.
unum codicem (α Alexandr.) secutus contra omnes scriptos
et editos ‚omnis‘ pro ‚omnes‘ scripsit.)

Accus. plur. num. per ‚as‘ terminavit:
heroas Ham. 283 gigantas Ham. 449.
Nestoras Perist. X, 408. tripodas Apoth.
439 Senonas Sym. II, 678.

Nota:

De ablativo singularis numeri participiorum praesen-
tis activi observavimus, eum quando loco adjectivi ponitur
participium apud Prudentium constantissime in ‚i‘ ter-
minari:

ardenti ostro Psych. 39. ardenti sulphure Psych. 43.
gemmanti auro Sym. I, 486. lege latenti Apoth. 918.
petulanti a pectore Ham. 849. (quod participium esse vide-
tur cfr. Döderl. Etymol. 6, 268 *σπαταλάω*.) recalenti ad-
spergine Perist. XI, 143. redolenti in fornice Sym. II, 836
(cfr. Horat. Satir. I, 2, 30. renidenti fronte Sym. II, 723.
roranti pumice Apoth. 685. spumanti rictu Sych. 113.
titubanti voce Apoth. 741 virenti colymbo Perist. XII,
36. — alia; quando vero participium genuinam vim et
significationem retinet in ‚e‘ terminatur:
adventante Ditt. 97.
crepitante Cath. III, 13.
informante Ham. 206.

redeunte Sym. II, 722.
rutilante Cath. III, 142.
titubante Perist. X, 988.
trahente 82.
certante Ham, praef. 6.
degenerante Psych. 81.
exultante Psych. 604.
rimante Psych. 790.
rigante Cath. VI, 28.
taçente Perist. X, 399.
trepidante Psych. 65.

Declinationis IV.

In quarti ordinis declinandis nominibus quater tantum insuetum quid affectavit Prudent.:

Apoth. 65 pro impetu: legitur impete (cfr. Neue I. pag. 582.)

Apoth. 483 laurus Acc. plur. (suas) Perist. V, 111. et II, 532 ‚ossuum‘ (cfr. Priscian. 6, 13, 69. pag. 710: „quidam veterum et hoc ossum et hoc ossu proferebant“ cfr. Neue I, pag. 358.)

Peristeph. X, 933 pecua (Sym. II, 874 pecudes) cfr. Neue I, pag. 358. et 586.

Cap. IV.

De genere nominum substantivorum.

Narboni, qui sicut et Croto, Frusino, Hippo, Sulmo plerumque masculino genere ponitur feminini generis adjectivum addidit Prudentius Perist. IV, 34:

. speciosa Narbo.

cfr. Neue I. pag. 657.

Nomina montium primi ordinis in ‚a‘ et ‚g‘ desinentia feminina sunt, apud Prudentium tamen Perist. II, 540. legitur.

„Pyrenas ninguidos.“

Nomina lapidum plerumque feminino genere usurpantur; apud Prudentium „chrysolithus“ Psych. 854. „nativo interlitus auro“ dicitur; „chrysoprasum“ ibid. 865. alloquitur „conspicuum“:

„te quoque conspicuum structura interserit ardens

„chrysopraxe“

„pulcerque topazon“ (= topazus, topazios) dicitur ibid. 861. 44).

Sym. I praef. 74 seps (serpentis genus, cujus ictus veneno putrefacit vulneratum) feminini generis est:

„seps insueta subit serpere flexibus“

(apud Lucanum IX, 723. „tabificus seps.“)

Aspis vero masculini duobus locis:

Sym. I praef. 37: „excussum aspidem“ (ita omnes scripti et editi praeter Obbarium) et Perist, X, 227: „sacratus aspis Aesculapii“

Sentix Sym. II, 1043; et rubus Apoth. 55. 70. feminina sunt (spinosa malorum sentix; sentam ru-

44) Aliae quae, apud Prud. commemorantur gemmae hae sunt: amethystina, orum (= amethystus) Psych. 860; beryllus 855; chalcedon (hebes) 857; crystallus (algens) 869; hyacinthus 857; iaspis 860; sapphirus 855; sardonyches (yx) 857; sardona (?) 861 smaragdina prata 862. De marmoribus cfr. Sym. II, 246:

„et quae saxa Paros secat et quae Punica rupes,
quae viridis Lacedaemon habet maculosaque Synna,
nativum nemo scopuli mihi dedicet ostrum. (ultimo loco intelleg. purpureum aegyptium marm.)

bum, contorta rubus). Cath. V, 31. plurimi codicis „spinifero rubo“ exhibent, quod tamen ratione allatorum ex Apotheosi locorum in „spinifera“ mutandum videtur et revera mutatum est ab omnibus editoribus inde ab Heinsio. — cfr. Neue I, pag. 647.

Plurali tantum numero usurpatum ‚vepres‘, de quo grammaticus de gener. pag. 102 (Haupt) ‚vepres generis feminini, ut Titus Livius: „has vepres“ masculinum est Sym. II, 1029: „spinosos vepres.“ ibid. 1040: „sentos vepres“ cfr. Neue I, pag. 706. —

Chalybs Sym. I, 50. masculinum; item corbis Ditt. 147. —

scrobis, is Perist. X, 1011 Sym. I, 641 (sub terram scrobe acta; scrobis atra) femininum est; penus, Sym. II, 918 (cfr. Perist. II, 159) masculinum est:

„penu pro virginis ulciscendo“

Neue I, pag. 590 „asserit ter tantum nomen q. e. „specus“, neutri generis scriptum inveniri, quibus addendi sunt duo loci Prudentiani Perist. XI, 160: „per specus ambiguum ibid. 213: angustum . . . illud specus . . . (Perist. V, 350. specum . . . micuisse . . . viderat.“ VI, 28. „adeunt specum“).

Subst. q. e. „vulgus“ bis apud Prudentium masculini generis est: Sym. I, 580.

„omnis, qui celsa scandit caenacula vulgus.“

Perist. V, 51. Acc. ‚vulgum‘ cfr. Neue I, pag. 679.

Sym. II, 505. subst. q. e. „numen“ masculinum est: „et creditur istis numinibus, qui trausfugio meruere sacrari,“ ubi ad illos respexisse videtur, qui vocabulo „numen“ intellegendi sunt, nempe „deos.“ —

Pascha, quod nomen saepissime femininum est (cfr. Sedulius Carm. pasch. V, 1) neutrum facit Apoth. 348 „pascha tuum“ 355 pascha nostrum“ cfr. Neue I, pag. 600.

Communis generis haec apud Prudentium sunt nomina:
auriga, ae Psych. 413: „fertur resupina reductis nequiquam auriga loris“ cfr. Neue I pag. 629.
comes, Psych. 268: „fida comes“
hostis, Psych. 280:
„illa cruentatam correptis crinibus hostem“
eques Psych. 270: „hunc eques illa dolum“
incola, Ham. 942: „corrupta incola luxu“ (Neue I, 630)
martyr, Perist. III, 122.
pedes, Psych. 321 „non tamen illa pedes“ —
„Succuba“ Perist. X, 199. „florulentus“ dicitur, quam vocem pro „cinaedus“ scripsit, Hyacinthum ab Apolline violatum designans.

Cap. V.

De nominibus numeralibus.

1. Numerales q. e. quadruus, a, um = quadruplex
Psych. 843 . . . „quam corpore toto quadrua vis animat“
apud alios scriptores non legitur nisi apud Ausonium idyll.
14. 15. „quadrua compita.“

Genetivum nominis numeralis q. e. ‚duo‘ ‚duum‘ fecit.
Perist. XII, 29:

„dividit ossa duum Thybris sacer.“

(duorum Ham. praef. 45.); ejusdem nominis accusativum casum masculino genere per ‚o‘ fecit.

Apoth. 706: „ . . . panes jubet et dū pisces.“

ibid. 1005: „septenos decies conscendit Christus in ortus
et dū“

ejus vero q. e. tres, in „is“ saepius declinavit accusativum:
Apoth. 244 „ut ne separe ductu Tris faciam“

ibid. 132 „tris vasta incendia anhelis
accepere viros fornacibus.“

Psych. 832. „tris occidualibus offert,
Janua trina fores.“

Perist. III, 12. „tris hiemes attigerat.“

2. Numeralia distributiva more adjectivorum q. d. proportionalium: simplus, duplus, triplus . . . (cfr. Neue II, pag. 121) saepius apud Prudent. singulari numero inveniuntur usurpata:

Cath. III, 20. trina pietas.

Cath. IX, 60. qualus ter quaternus.

Cath. XII, 67. trinam indolem.

Apoth. praef. I, 1. trinum specimen.

Ham. 72. trina subnixus ratione.

Psych. 833. janua trina.

ibid 849: occurrit trinum quadrina ad compita numen.

Sym. I, 414. septena ex arce.

ibid II, 48. fallendi trina potestas.

Perist. VI, 6. trino martyre.

ibid XIV, 123. centenus fructus.

Ditt. 193. bis duodena sedes.

Perist. X, 78. mense bis quino.

3. Adverbia numeralia, quae vulgo cum distributivis junguntur, Prudentius saepius cum cardinalibus, itemque distributiva cum cardinalibus conjungit:

Cath. VII, 38. „decem recursibus quater volutis.“

Apoth. 739. „bis sex adpositi.“

Apoth. 454. „ter centum“ De scribendi ratione, qua nomen hoc in codicibus exaratum sit, nihil annotat Dressel. scripsit vero: „tercentum milia Divum“, similiterque Sym. II, 573. „tercentum Fabii“; contra: Sym. I, 605 „ter centum . . . senes.“

Ditt. 69 „ter centum vulpes.“

Sym. II, 462 „bis sex in tabulis“.

Perist. IV, 1. „bis novem.“

Perist. III, 12. „tris hiemes quater attigerat.“

Ditt. 21. „bis septem spicae.“

ibid. 93. „ter quinque per annos.“

Apoth. 983. „genus per sex septena virorum nomina descendens.“

ibid. 992. „cui nihil ex septem septenis defuit.“ —

Demique distributiva pro cardinalibus saepius adhibuit:

Psych. 850. „discipulis duodenis.“

Sym. II, 424. duodeni fasces.

Cath. VII, 121. „trinis processibus.“

Peristephanon autem libro IV, 49. promiscuae cardinalibus et distributivis utitur

„Singulis paucae, tribus aut duobus“

forsan et quinis aliquae placebunt

testibus Christi.“ —

Quaestio II.

De aliis orationis partibus.

Cap. I.

De pronomine.

Dativum casum pronominis primae personae per contractionem factum semel observari: Perist. X, 137: „nec mi remissus leniter peperceris“. — Forma „tute“, (de qua agit Priscianus 12, 5, 23 pag. 947: „nominativo autem (secundae personae) idcirco non additur (met), ne dubita-

tionem faciat, cum etiam verbum intelligi possit, si dicamus „tūmet.“ Itaque brevem „te“ syllabam pro „met“ ei addere solent auctores“), quater legitur:

Apoth. 674. „tute ipse fatebere numen.“

Perist. II, 261. „Tute ipse, qui Romam regis.“

ibid. IX, 69. „tute ipse magister dedisti.“

ibid. X, 957. „vel ipse tute. . . .“

Vetustum dativum sing. et plur. num. pronominis demonstrativi q. e. „ille“ „olli“ et „ollis“ quater protulit Prudentius; et primum quidem Ham. 139 feliciter, ut opinor; nam „magna sonante ore“ „Marcionitam Deum“ describens:

„ars olli captare feras . . .“ ait, caet; similiter eodem libro 730:

„angelus hanc hospes legem praescripserat ollis“; ibid. 544. „ignitum quoniam Deus indidit olli Ingenium.“

Apoth. 305. „primi scriptoris“, Moysis, sententiam afferens:

„Fecit, ait, condens hominem Deus et dedit olli ora Dei. . . .“

Quae Perist. X, 265 legitur forma „ollis“:

„si numen ollis, numen et porris inest.“

non est dativus pronominis vetusti „ollus“ ut in codice Ratisbonensi supra „ollis“ annotatum est („pro illis“) et secunda manu in codice α (Alexandrino), quod Giselinus probare videtur, scribens in commentario; „si illis inest numen, et his“ —; sed est dativus plur. numeri substantivi primi ordinis q. e. „olla“ cfr. Dressel. ad h. v.: „aut quia ollae in focis stabant et foci, notante Cellario, sacri erant, aut quia ollarum forma divorum imagines exprimebat.“

Quamquam Priscianus 12, 5, 22 pag. 946 dicit regulam exigere, ut pronominis demonstrativi q. e. „idem“ tam nominativus pluralis masculini, quam dativi et oblativi

omnium pluralium per duas ‚i‘ vel per ‚e‘ et ‚i‘ scribantur, tamen Prudentius per unam ‚i‘ fecit nom. plur. Perist. V, 92:

„divique et idem daemones“

et ablat. plur. „isdem“: Cath. XII, 86. Sym. II, 603. 799. 805. alia; cfr. Neue II, pag. 143.

Similiter pron. relat. „qui, quae, quod“ dativus plur. contr. „quis“ legitur: Ham. 100. 869. Psych. 545. Perist. X, 255. (bis);

ablativus plur: Cath. III, 27. Ham. 286. Psych. praef. 43. Sym. I, 165. Sym. II, 584. 800. Perist. X, 949. Apoth. praef. 41.

Genitivus casus pronominis interrogativi (patrii) *cujas, atis*, (*ποδαπός*) legitur Psych. 708: „missu *cujatis* venerit?“ cfr. Priscian 17, 19, 142. 143 pag. 1095 et Neue II, pag. 171.

Pro „quisquis“ vel „quicumque“ quisque saepius occurrit, ut saepissime apud Plautum, (quem imitatus esse videtur una cum Ausonio et Siodonio cfr. Neue II, pag. 179. —) et Terentium fit, qui in I, 1, 7. Hecyrae:

. . . . „ne te cuiusquam misereat, —

quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.“

Consilium eorum qui ‚quisqui‘ elisa ‚s‘ littera scribere voluerant, minime mihi probandum, aut certe supervacuum videtur, notum enim est et Horatium Car. IV, 1, 17. 2, 34. Ep. ad Pison. 359 „quandoque“ pro „quandocumque“, et alios alia hujusmodi scripsisse.

Exempla autem, quae observavimus, haec sunt:

Apoth. 22. „Quisque hominum vidisse Deum memoratur, ab ipso Infusum vidit natum.“

ibid. 1060. — „quisque deum Christum vult dicere, dicat“. . . .

Cath. VII, 216: „satis beatus, quisque dextram porrigit.“

Ham. 867: „Errat, quisque animas aestimat.“

Psych. 784: „Quisque litare Deo mactatis vult holocaustis.“

Sym. II, 477: „Quisque putat fato esse locum, sciat . . .“

Perist. X, 35: „Christum negaret, quisque mallet vivere.“

ibid. 129: „Cui (Deo) quisque servit, ille est vere nobilis.“

ibid. 214: „Junonis iram sentiet quisque ut Deum signo aut sacello consecrarit Herculem.“

Pronomen interrog. ‚quis‘ saepius cum substantivo junxit (cfr. Neue II, 160. Wagner quaestiones Vergil. 22, 3.)

quis somnus Ham. 58. (108 et 109 quis = uter).

quis honos Ham. 686.

quis furor Psych. 351.

quis novus error. Perist. X, 404.

quis locus Psych. 220.

quis vultus Perist V, 129.

quis stupor ibid 581.

(Sym. I, 43 apud Dress. legitur quis pro relativo qui.)

„Qui“ abl. = quo legitur Ham. 59. Perist. 524:

„qui fit, praevalidas quod“

Cap. II.

De verbo.

§. 1.

Verba novata.

De syntaxi Prudentiana in aliud, opportunius nobis tempus differendam esse disputationem valde dolemus, quippe quae multis de causis maxime digna sit, ut diligen-

ter observetur ad illustrandum linguae latinae illius temporis genium et ostendendum, in quibus potissimum Prudentius a genuino rectoque latine dicendi genere discesserit atque aberraverit. Ita ex. gr. si de verbis instituenda esset quaestio, uberrimam disputationis materiam variae, quibus utitur, constructiones praeberent:

per cachinum solvi Perist. X, 226.

per coagula coire Cath. III, 68.

permeare sub bifido aequore Cath. V, 68.

virtus sub pace cadit Psych. 699.

vanescit almo trita sub jejunio Cath. VIII, 209.

nec fatiscit unda sanctis pressa sub vestigiis Cath. IX, 51.

stupuit tyrannus sub pudore fluctuans Perist. X, 676.

numen reciso mitigans ab inguine Perist. X, 1067.

infusis ad pingue lutum mollire fluentis Sym. II, 934.

pontum persultare Cath. V, 86.

vox persultat Ham. praef. 10.

haec persultanti Perist. XI, 77.

alia sexcenta, quae affere longum est neque huc pertinens.

Silentio tamen praeterire hic non possumus propriam quandam Prudenti dicendi rationem, qua epitheton (adjectivum) pro fixo, (substantivo) seu rei nomine ita adhibet, ut plerumque id affectasse dici possit. Ex innumeris paucissima annotare juvat:

prospera nostra Psych. 696.

semetra dissona ibid. 829.

tenerum decorum ibid. 886.

sua prisca Sym. I, 293.

ne suavia fluxae conditionis amet Sym. II, 150.

ardua caeli Sym. I, 148.

ardua famae ibid. 281.

mea frivola ibid. 645.

sua fortia Apoth. 1061.
sua carnea ibid. 969.
grande suum Ham. 81.
sua nubila Ham. 89.
meum sacrum Perist. VI, 57.
triste longum Perist. XIV, 107.

Sed jam, ne limites disputationi nostrae praescriptos transgredi videamur ad propositum redeuntes, quae de verbi usu Prudentiano observavimus, optime, quantum fieri potest, singulas species distinguentes, proferamus. — Itaque primum verba Prudenti propria enumerare lubet. —
algesco Apoth. 142. audacter dictum :

„rabiam flamamrum algescere cogit.“

antevideo Apoth. 804.
calculo Perist. II, 131.
circumsalto Sym. I. 135.
coopto Ssych. 557.
compagino Perist. X, 890.
concrepito Perist. XI, 56.
condomo Cath. VII, 98.
confoedero Perist. II, 437.
confrequento Perist. I, 9.
effigio, Cath. X, 4. Ham. 118. Perist. XI, 126.
elaqueo Sym. II, 147.
exfibulo Psych. 633.
exsinuo Perist. XI, 222. cfr. Auson. idyll. 14, 29.
ignio Perist. X, 1078.
oppalesco Perist. I, 92.
pullulasco Perist. X, 882.
resulco Perist. V. 144.
ustuire Perist. X, 885.

§. 2.

Verba inusitata terminatione et significatione.

1. Plautus et Lucretius verbo saepius utuntur q. e. clueo, cluere, Prudentius cum Seneca, Symmacho, Ausonio idem verbum secundum tertii ordinis verba flectit et cluere facit. Sic Cath. IX, 107: (de Christo loquitur)

. . . dexter in parentis arce cluis

Psych. 2: (de eodem)

qui patria virtute cluis

Sym. I, 417: (de Roma)

„praedivite cultu Illustrata cluis“

Sym. II, 584: (de eadem)

„ . . . quis gloria fotibus aucta, Sic cluat . . . “

Sym. I, 504 unus codex (Rottendorph) fluant, duo (Bongarsianus Widmannianus) cluant supra scriptum habent, alii meliores:

„artificum magnorum opera; haec pulcherrima nostrae ornamenta fuant (vel fiant)“

Neue II, pag. 327 ubi de loco nostro s. v. cluere agit: „nach vielen Handschriften, inquit, cluant.“ quod minime verum est, quum duorum tantum codicum lectio sit „cluant“ et quidem supra scripta et unius „fluant“, quod quidem ex „cluant“ aut „fuant“ fluxisse videtur. Ego hic cum Dresselio „fuant“ scribere malim. (Dressel. variae lect. v. 504. Giselinum scripsisse dicit „fuant, vel fiant“, qui tamen scripsit „cluant“, nihil annotans.)

Si quid proprio Marte audere liceat aliud inusitatum verbum Prudentio tribuerem, quod est „cludere“ pro vulgato claudere, quamquam nulli editori probatum, neque manu scriptorum codicum auctoritate commendatum, quod tamen „forte rectum esse“ jam Dresselius suspicabatur (vide notulam ejus versui, de quo infra agemus additam).

Peristeph. XII, 48. omnibus scriptis et editis (si Fabrici, Giselin. et ed. Amstelod. 1613. excipias, ubi „clausit“) legitur: „princeps bonus has sacravit arces

„lusitque magnis ambitum talentis.“

solus codex a (vaticanus 3859) exhibet „elusitque“, quem Dressel. „elegantem optimasque praeibentem lectiones“ dicit. Cellarius interpretans: „lusit, inquit, idem est quod pinxit, versumque hunc comparat cum Perist. XI, 125. (est vero 130):

„Docta manus virides imitando effingere dumos
luserat et minio russeolam saniem.“

Verum quidem est hoc loco „ludere“ idem esse quod „pingere“ vel potius „imitari“, sicut apud Ciceronem legitur: „summum luctum penicillo imitari“ sed primum additur, quo lusa sit „russeola sanies“, nempe „minio“, deinde utroque versu de imagine, in pariete picta agitur, ut facile intellegas verbum ludendi quid significet; altero tamen loco „lusit ambitum“ et audacius et intellectu difficiliter dictum esse videtur, itaque quod in codice a scriptum est „elusit“ in „clusit“ facillima emendatione mutandum esse censeo, (cujus verbi exemplum Dresselius affert ex Neronis nummo:

„Clusit Pace P. R. Ubique Parta Janum“)

non quidem sensu proprio „obserrandi“ sed translato „perficiendi“ cfr. Stat. Theb. XI, 58 „claudere bella.“ Giselinus, (qui in textu „clausit“ scripserat, in commentario „lusit“) interpretatur: „adeo liberaliter erexit, ut sumtibus pepercisse non videatur.“ —

2. Nonnulla habet verba per syncopam truncata:

porgere Sym. I, 275. praeminere Cath. XI, 109. Perist. X, 349. XII, 12. comprehendere Apoth. 7. (comprehendier) 25. 808. 1028. Ham. 834. Perist. IX, 23. Ham. 92. (comprendat.) (cfr. etiam deprendere Psych. 264. Sym. II, 430. deprendi Sym. II, 76. de-

prendit Ham. 336. deprenditur Apoth. 496. deprenderet Psych. 655.)

3. Item alia inusitata ut:

vio Apoth. praef. 15:

„manus latronum quae viantes obsidet“
(obsidet = insidiatur viantibus).

Ham. 208 „cum incautum spoliare viantem
forte latro aggressus“

Sym. II, 773. iter viandi Cath. V, 65. „viantibus“ cfr.

Quint. VIII, 6. 33: „vio“ pro „eo“ infelicius fictum.“

praelambo (praeterlambo Amian. Marc.) Ham. 357:

„liventes liquor incorruptus arenas praelambit“

Cath. V, 120: praelambens fluvius.“ cfr. Horat. Satir. II,

6, 109. Tacit. Ann. II, 6. „qua Germaniam praevehitur.“

praeclueo Cath. IV, 37. „praecluens potestas.“

4. Simplicia pro compositis:

Cath. I, 19. suadet quietem linqere.

ibid. VII, 162. jejuna mensas pubis omnis liquerat.

ibid. X, 74. cyathos et fercula liquit.

ibid. 168. quam liquerat exul et errans.

Psych. 318. tepentia linqens Pocula.

ibid. 455. Luxus edax . . . liquerat.

ibid. 783. ne stabilem linquat sol conscius iram.

Ham. 844. liquerunt miseri . . . pericula.

ibid. 941. cum corporis hujus Liquerit hospitium.

Sym. I, 138. liquerat incesto juvenis satiatus amore.

Perist. I, 34. Caesaris vexilla linqunt.

ibid. 109. linqit illaesam rapinam.

ibid. XI, 151 ostia linqunt.

Sequor pro assequor Sym. II, 757:

„Viva tibi princeps debetur gloria, vivum
virtutis pretium, decus immortale secuto.“

Pando pro expando: Sym. praef. I, 483:

„vix panso poterat currere carbaso“⁴⁵⁾.

Cath. XII, 170. „pansis in altum brachiis“

Perist. II, 513. „sueverat.“

5. Composita pro pro simplicibus :

confieri Apoth. 1031.

conviolo Psych. 398. Perist. VI, 56.

perarmo Cath. VI, 86. VII, 93. VIII, 43.

6. Intransitiva q. d. verba activam vim habent apud

Prudentium ut:

assuesco Sym. I, 540 . . . „remque Quirini

adsuescit supero pollere in saecula regno.“

cfr. Horat. Sat. II, 2. 109:

„assuerit mentem corpusque superbum“

consuesco Apoth. 725:

. . . „non sicut sculptor ab aeris

rudere decoctam consuescit vivere formam.“

insuesco Cath. IX, 95:

„mortuos olim sepultos, ut redire insuesceret.“

cfr. Horat. Sat. I, 4. 105:

„insuevit pater optimus hoc me.“

7. Verba impersonalia personalium loco ponit: Cath.

III, 79. loco pulcherrimo:

„Arbor onus tremefacta suum

deciduo gravis imbre pluit.“

Cfr. Apoth. 316: „A Domino Dominus flammam pluit in
Sodomitas.“

45) „carbaso panso“ a recto casu „carbasum pansum“ seu carbasus pansus, quod utrumque rarius. Psych. 410 „cornibus op-pansis.“ cfr. Gellius XV, 15, „ab eo, quod est pando passum veteres dixerunt, non pansum et cum ‚ex‘ praepositione expassum non expansum.“ cfr. Plautus Miles. gl. II, 4. 7. „dispeisis manibus.“

Sym. I, praef. 84. „hujus, si potis est jam miserescito.“

Apoth. 776: „nec ferre pudescit (Christus).“

Ditt. 28: „agnoscunt fratrem veniaque pudescunt“ (cfr.

Cath. II, 26: „piget, pudescit, paenitet“).

Resultandi verbo transitive utitur: Perist. X, 979:

„hymnis resultat martyrem.“

„Sordet“ eodem modo, quo: placet, pudet: dixit impersonal. „vel si gentiles sordet venerarier umbras“ Ham. 104.

8. Vivisco pro vivesco Apoth. 902. optimarum codicum lectio est; dirigesco pro derigesco Apoth. 617. Ham. 743. omnium; dispuere pro despuere quin Prudentiana lectio sit cum Obbario non dubitat Dresselius, (cfr. notam v. 368. Psychomachiae „ubi tamen in textu, „despuit“ scripsit; „dispuit“ Apoth. 1084. Sym. I, 579. Perist. II, 188.)

Heinsius Apoth. 445. 528. 529. etiam ‚distruere‘ pro ‚destruere‘ — alii: ‚dissico‘ pro ‚disseco‘ Perist. II, 209. Cath. I, 97. ‚inervo‘ pro ‚enervo‘ Cath. VIII, 64. Sym. II, 143. alia, Prudentianas formas esse volunt, — qua de re contra tanti ingenii viros disputare reverentia vetat —, si tamen quid videmus, minutiora ea sunt, quam quae disputatione longa digna habeantur. —

Participia perfecti temporis deponentium q. d. verborum passiva significatione haec observavimus:

comitatus Psych. 163: „egregio comitata viro . . .“ (802. active: „Concordia germanum comitata Fidem.“ cfr. Cath. X, 44. „animas comitata priores.“) Apoth. 532: „angelicis coetibus comitatum templum.“ Perist. III, 48: „angelico comitata“ choro (virgo) cfr. Neue II, pag. 204.

dimensus Ham. 483: „deserit adscriptam dimensa

in iugera sortem.* Psych. 827: „spatiis
percurrit arundo Dimensis“ cfr. Neue
II, pag. 225.

remensus Ham. 850: „polum remensum“ Perist. V,
494: „vectam remenso aequore“

medicatus Ham. 538. et 539: „medicato vulnere“
„medicata sagitta“ (= infectus cfr.
Hor. Carm. III, 5, 28: lana medicata
. . . . fuco).

meritus Perist. XIII, 95: „meritas grates“

emeritus Sym. II, 1084: „transfert emeritas ad fulcra
iugalia rugas“

mentitus Ham. 88: „igne repercusso mentitos spargit
in orbes“ Sym. II, 646: „mentitumque
gravis personae inducere pondus.“

nundinatus Perist. X, 969: „nundinatum hunc ar-
guit“ (= pecunia corruptum.)

Quia de participiis agimus non abs re erit com-
memorare Ditt. 91. partic. perf. „praecepta“ inusitatus
dictum esse pro „jussa“ :

„tunc patrios cantare modos praecepta (gens He-
braeorum) — recusat.“

Perist. XI, 82. sacranda = sacratura:

„si foret extinctum propere caput (Hippolytus) om-
nia vulgi Pectora Romanis, sponte sacranda Deis.“

Apoth: 1000: „stirpe recenseta“

Perist. XI, 147: „cumque recensetis . . . partibus“
multis manu scriptis codicibus legitur (Dressel. Ap.
1000. recenseta P. XI, 147. recensetis)

Rarissimi quoque usus sunt participia futuri activi
„luiturus“ Psych. 535: „obliso luiturus iugera collo“
(Judas.) abluiturus Apoth. 684: „(agmina) . . . macu-
las puro abluitura natatu.“ cfr. Neue II, pag. 459.

Deponens v. activa forma protulit:

„liber vagat per auras“ Cath. VI, 29.
Activo deponentis terminationem addidit:
„poscunt, litan tur, indicant“ Perist. II, 567.
cfr. Sym. I, 237. II, 842. Perist. X, 354, 1010. Psych. 784.

§. 3.

De verborum declinatione.

Saepius jam et priore et altera disputationis nostrae parte monuimus Prudentium vetustae locutionis amantissimum esse, cujus rei documenta attulimus: — ‚aquai‘ ‚olli‘ ‚induperator‘ alia; hoc loco ad eandem opinionem comprobendam afferre iuvat octies decies ab eo usurpatam obsoletam formam infinitivi praesentis passivi, quae in ‚er‘ desinit. Clarissimus Neue, vir de latino sermone explorando optime meritus, II, pag. 309. sqq. ubi de hac inf. forma agit ne verbo quidem hujus Prudentianae locutionis mentionem fecit, praeter usum et consuetudinem, quod qui factum sit mihi quidem non apparet.

Sym. I, 423. circumferrier

„obscuras video tibi curcumferrier umbras“.

Apoth. 7. comprehendier

. . . „nec enim comprehendier illa
majestas facilis sensuve oculisve manuve“.

Perist. XI, 86. dicier

„affirmat dicier Hippolytum“.

Apoth. 474. dispergier

„accitas video longe dispergier umbras“.

Psychom. 191. frenarier

„impatiens madidis frenarier ora lupatis“.

Ham. 649. grassarier

„longoque sinit grassarier usu“.

- Perist. X, 345. immolarier
„quod mandet illi nectar immolarier“.
- Apoth. 905. innectier
„sed mox ut gravido jussa est innectier arvo“.
- Perist. X, 651. luctarier
„sed quia profunda non licet luctarier
ratione tecum“.
- Psych. 357. innectier
„his rigidas nodis innectier ulnas.“
- Perist. VII, 54. negarier
„ascensumque negarier“.
- Psych. 214. popularier
„popularier hospite aratro“.
- Perist. X, 939. profarier
„vel exitu oris cymbalis profarier“.
- Cath. V, 148. spargier
„passim purpureos spargier hesperos“.
- Sym. II, 587. subjungier
„subjungier uni Imperio“.
- Ham. 106. venerarier
„vel si gentiles sordet venerarier umbras“
- Perist. III, 211. „sic venerarier ossa libet“.
- Psych. 39. vestirier
„floribus ardentique jubet vestirier ostro.“

Notandum: circumferrier, comprehendier, dispergier, grassarier, innectier, (bis) subjungier, venerarier, vestirier, quinto pedo heroici versus posita, addita bisyllaba voce venuste et non sine quadam arte hexametrum claudere, quod fere semper apud Lucretium fieri Staedlerus „De sermone Lucretiano“ (dissert. Ienae 1869.) observavit.

In declinando verbo q. e. ‚sum‘ et compositis vetustioribus formis saepius utitur Prudentius et quidem:

Perist. II, 569: „ceu praesto semper adsies“, quae plenior pristinaque forma non solum in simplici verbo ‚sum‘, sed etiam in compositis Catoni, Plauto, Terentio usitata est, cfr. Neue II, pag. 463.

Sym. I, 504: „haec pulcerrima nostrae ornamenta fuant patriae“ (vide supra s. v. cluere. Neue ibid.)

Apoth. 182: „nec vocitare patrem potis es“

Psych. 88: „nec mea post Mariam potis es perfringere jura“

Apoth. 79, 80: „cerni potis est, qui nascitur, at non in-natus cerni potis est.“

Sym. II, 982: „nec potis est tenuem telluri affigere fibram“

Sym. I, 331: „nec torquere facem potis est“

Ham. 37: „nec dinumerari Tantum unus potis est“ (de Deo loquitur).

ibid. 534: „cujus iter nullus potis est comprehendere visus“

ibid. 669: „Invitone aliquis potis est peccare Tonante“

Sym. I, praef. 84: „hujus, si potis est, jam miserescito“

Perist. III, 102: „si potis est“

Archaismus etiam affectasse videtur primam personam sing. futuri exacti activi in ‚so‘ pro ‚ero‘ et conjunct. perf. activi modum in ‚sim‘ ‚sit‘ pro ‚erim‘ ‚erit‘ terminans: Ita: faxo Psych. 249: „faxo ego sub pedibus stipularum more teratur.“ Perist. V, 101:

„Iam faxo jus praetorium conviciator sentiat“, quod sollemniter et cum firma quadam certitudine eventus utroque loco prolatum est. Perist. X, 107. ad exprimendum summum desiderium: „quod pater faxit Deus.“ —

Ham. 80: „nec conferre Deo velut aequiparabile quidquam ausim.“

Sym. I, 646: „non ausim conferre pedem“

Ham. 47: „Quis dixisse . . . ausit“

Perist. V, 414: „Quis perfidorum credere ausit.“

Infinitivus praesentis „potesse“ Perist. X, 803:

„dissipare tam diu

vos non potesse fabricam corpusculi.“

2. Nonnulla verba secundi ordinis more tertii declinat, metri causa terminationem secundae personae ,es' in ,is' permutans:

Perist. V, 10: „collucis insigni stola“

ibid. 393: „sic frendit et corpus sacrum.“

Formam „excellet“ pro „excellit“ Apoth. 560: „duris excellet viribus istud“ nonnulli codices, in quibus Laurentius, Puteanus (Obbario probatam) exhibent; Dresselius quidem cum Heinsio, Cellario, Arevalo „excellit“ scripsit, ipse tamen conferri jubet Diomedem pag. 371. ita hac de re loquentem: „ . . . verumtamen Macer Aemilius Ornithogonias secundo: cum laude excellet omnis.“ Ciceroni eandem formam tribuit Priscianus pag. 869: „Cicero vero in primo epistularum ad filium: quare effice et elabora ut exceleas.“

Infinitivo modo verbi q. e. „fervere“ vocalem, ,s' corripit Sym. I, 162:

„quoniam regalibus aula

fervere tunc vitiis solita est.“ (cfr. Quintil. I, 6, §.

7.) Similiter imperativo Ham. 624: „sanctum lector percensg volumen“ Perist. V, 60. „extorquē si potes fidem.“

Verbum ,densere', pro ,densare' his locis protulit: Cath. V, 53: „densetur cuneis turba pedestribus“ Ham. 408: „surgit in auxilium Chananeus et agmina denset.“ Sym. I, praef. 21: „et densere foci congeriem studet.“

Lavandi verbum tertii ordinis more declinat: Perist. III, 190:

„gurgite moenia pulchra lavit“

cfr. Hor. Carm. II, 3, 18:

„villaque flavus quam Tiberis lavit“
qua forma Hor. ubique in lyricis utitur.

Verbi q. e. persone perf. act. formam personavi
pro — ui observavimus Epil. 34:

„juvabit ore personasse Christum“

Participium perfecti passivi pro vulgato „increpitus“
increpatus fecit. Cath. VII, 195:

„sed increpata fraude post tergum ruit.“

Neue II, pag. 369. haec scribit: „Wie crepui so auch
concrepui, discrepui, increpui. Doch Prudent. Peristeph.
X, 760: „crepasset“ — sine dubio Heinsi auctoritate
commotus, quem Cellarius et Obbarius secuti sunt, nondum
tamen totam litem obtinuisse mihi videntur. Puteani qui-
dem codicis (inde a Perist. V, v. 142. usque ad finem li-
bri Peristephanon) extrema pars misere deperiit; in Ratis-
bonensi quid exaratum fuerit apud Dresselium non inveni,
qui proxime his accedunt Laurent. Prag. Alex. (α) Vatio.
(m), nonnulli alii „cremassent“ exhibent:

„videbat ipsos apparatus funerum

praesens suorum nec movebatur parens,

laetata quotiens aut olivo stridula

sartago frixum torruisset puberum,

dira aut cremasset laminarum impressio.“

et recte quidem, nam candentes laminae corpori impressae
non ‚crepant‘ sed ‚cremant‘, et ad exprimendam duri cru-
ciatus vehementiam majoris profecto momenti erat descri-
bere, quomodo „decoqueretur exustum latus“ (Perist. II,
398.) quam quomodo „laminae creparent“, — saneque ma-
jore, afficiebatur dolore mater filium crematum videns,
quam laminarum crepitum audiens. —

Verbi defectivi q. e. ‚fari‘ hae apud Pr. leguntur for-
mae: Perist. VI, 43: „haec fanti placidus refert sacerdos“,
ibid X, 924: „effare quidvis“,
ibid II, 357: „haec fante praefecto“,

ibid. X, 3: „largire comptum carmen infantissimo.“

Infrit = dixit Apoth. 585. 804 Psych. 510.

Perist. X, 123. Defit = deficit Apoth. 812:

„cui linea defit ultima“.

Perist. IX, 66. „quod defit aevo suppleat crudelitas“.

Epilog. 16: „nec aere defit expolita pelvis.“

Restat, ut nonnulla addamus de ratione et modo, quo Prudentius in declinandis verbis breviores formas pro plenioribus usurparit. Itaque, ut breves simus, plurima verba, quae praeteritum perfectum, et quae ab eo derivantur tempora et modi, in „vi,“ „verim,“ „veram,“ „vissem,“ „visse“ terminant frequenter syncopam per secundas et tertias patiuntur personas: primo ordine persaepe, tum etiam tertio; rarius secundo et quarto.

Dedecorasti Perist. IV, 112. effigiasti Cath. X, 4. locasti Perist. II, 418. notasti Perist. IV, 90. parasti Perist. III, 58. armarunt praef. gen. 14. dicarunt Apoth. 641. evolarunt Perist. I, 83. piarunt Sym. II, 678. sacrarunt ibid. 972. vocitarunt Ditt. 181. Cognostis Perist. X, 341. nosti Cath. VI, 147. Apoth. 899. norunt Cath. I, 46. Apoth. 774. Perist. V, 85. sprerunt Ditt. 123.

Audieris Apoth. 744. calcarit Apoth. 664. crearit Ham. 647. Sym. II, 96. immolarit Perist. I, 95. labarit ibid. XI, 72. novarit Sym. II, 311. probarit Perist. X, 665. putarit Sym. II, 163. raptarit ibid. 55. stigmatit Perist. X, 1080. signarint Sym. I, 596. velarit Apoth. 333. vorarit Apoth. 1075. Norit Apoth. 384. 969. Sym. I, 543. Perist. X, 887. —

Audierat Psych. 318. afflarat Perist. II, 493. animarat Psych. 37. calcarat ibid. 269. clamarat Apoth. 417. dicarant Cath. IV, 44. fumarat Psych. 808. intrarat ibid. 684. levarat ibid. 578. macularat ibid. 101. mandaram Sym. II, 261. monstrarant Sym. I, 201. pararat Psych. 874. perforarat Perist. IX, 60. seda-

rat Sym. I, 4. simularat Psych. 266. sociarant Perist. XI, 95. spoliarant Apoth. 326. variarant Psych. 856. vastarant Sym. II, 701. — Flerat Perist. X, 705. Conserant Sym. I, 537. decrerat Apoth. 1038. norat Apoth. 593. 689. Ham. 829. Sym. II, 539. —

Audissent Apoth. 323. scissent Sym. I, 288. cremasset Perist. X, 760. forassem ibid. 986. objectasset Psych. 503. rigassent Apoth. 321. turbasset Apoth. 494. — Nosset Cath. VII, 103. Ham. 194. nossent Perist. XIII, 19. — Inservisse Sym. II, 339. redisse Cath. I, 68. subisse Cath. VI, 127. servisse Perist. X, 998. transisse Sym. I, 588. (periisse Cath. X, 148. periiit Apoth. 945).

Affirmasse Apoth. 111. calcasse Ham. 472. conviolasse Psych. 398. damnasse Sym. I, 93. dicasse Sym. II, 365. fragrasse Cath. XI, 68. habitasse Sym. II, 299. illustrasse Sym. I, 553. informasse Apoth. 304. 689. intimasse Perist. X, 1111. nasse Sym. I, praef. 60. personasse Epilog. 34. plasmasse Apoth. 865. pugnasse Sym. II, 652. pervolutasse Apoth. 957. radiasse Apoth. 30. remeasse Cath. III, 200. resignasse Sym. I, 92. revocasse ibid. 91. sedasse Psych. 697 servasse Sym. II, 366. titubasse Sym. II, 363. tolerasse Ham. 463. versasse Perist. X, 972. Nosse Cath. III, 116 ibid. VI, 44. Apoth. praef. 55. Apoth. 41. 122. 162. 241. 855. Sym. II, 201. 235. 737. Perist. X, 410. XI, 12.

Rarius apud Prudentium secundae personae singularis numeri terminatio verborum passivorum et deponentium, 'ris' in 're' mutata invenitur; et quidem temporis praesentis indicativi semel tantum Perist. V, 154:

„ . . . si meam
te rere poenam sumere“

(cfr. Plauti Trinum. 2, 4, 14 (v. 415): nisi tu inmortale rére esse argentúm tibi)

Conjunct. praes. contemplere Sym. I, 451.
mereare Apoth. 538. Perist. X, 107.
mirere Ham. 863. Perist. XI, 23.

Praeter. Imperf. rebare Per. X, 958.

Futuri temp. fatebere Apoth. 674.
mirabere Sym. II, 718.

(Notandum omnes allatas formas verborum deponentium esse, qua de re cfr. C. F. W. Müller Philolog. IX, pag. 598.)
feriere Perist. III, 116.
laniabere ibid. 117.
sociabere Sym. II, 748.
vorabere Perist. X, 814.

Denique commemoranda est mutatio terminationis tertiae personae pluralis numeri praeteriti perfecti „erunt“ in „ere“, quae epicis poetis et rerum gestarum scriptoribus adamata, Prudentio praecipue in tertii ordinis verbis declinandis usitatissima est. Primae conjugationis unum tantum exemplum observavimus: informavere Sym. I, 55.

Secundae: docuere Apoth. 299. 538. 647.
meruere Sym. II, 505.
timuere Apoth. 626.
videre Cath. XII, 61.

Quartae: devenere Ditt. 53.
iniere Apoth. 713.
prosiluere Perist. XIII, 83.
sensere Cath. XII, 70. Psych. 640.
sepsere Perist. XIV, 93.
Potuere Sym. II, 361.

Tertiae: accepere Apoth. 133. adjecere Sym. I, 251. cecidere Sym. II, 501. cecinere Sym. II, 713. cessere Cath. XII, 30. constituere Sym. I, 300. Ditt. 60. convertere Psych. 700. didicere Ham. 221. Sym. II, 956. dixere ibid. 488. duxere Sym. I, 298. expavere Psych. 409. fixere Perist. IX, 57. gessere

Perist. X, 753. immersere Sym. I, 294. instruxere
Perist. XI, 105. mansuevere Apoth. 430. peperere
Cath. III, 183. pepigere Perist. II, 137. petiere Ham.
956. respexere Ham. 842. tulere Perist. VIII, 4. ve-
xere Cath. XII, 186. Sym. II, 576. vertere Psych. 631.
Perist. X, 963. vicere Sym. II, 747. vixere ibid. 198. —

Caput III.

De adverbio.

Hoc quoque capite commemoranda erunt plura a Prudentio novata, quippe qui non ignorans, quantum ad poesis vim augendam, ad subtiles sententias illustrandas, ad imaginum nitorem tollendum valeat idoneus adverbiorum usus saepissime ea adhibuerit, atque ubi se linguae latine copia destitutum vidit, novas finxerit voces, non quidem inaudito more, sed ad exemplum veterum recurrens. Notum est veteres plerumque supini vel participii perfecti passivi terminatione recisa in ejus locum „im“ terminationem substituere, atque hoc modo adverbia formare solitos esse (cfr. Leo Meyer Zeitschrift f. vergl. Sprachforschung 6, 4 pag. 301. sqq.) ex. gr. statim, strictim, alia. Eodem modo Prudentius fecit:

congregatim Cath. VII, 143.

segregatim Ham. praef. 39.

permixtim Perist. XI, 192.

digestim Perist. II, 129.

scissim Ditt. 34.

Rariores Varronis, Lucreti, aliorum, formas in „im“ desinentes has adhibuit:

cumulatim Apoth. 717.

mixtim Apoth. 1008. Ham. 78. Sym. II, 420. Perist. VI,
141. X, 848.

unctim Apoth. 798.
frustatim Psych. 720.
minutatim Perist. XI, 119.
undatim Perist. X, 857.

Prudentiana insuper sunt adverbia:

extrorsum Cath. IX, 74. (cujus tamen meminit Charisius
2, 14, 18 pag. 168.)
fabriliter (artificiose) Apoth. 519.
terrulente Perist. X, 378. ab adjectivo Prudentiano ter-
rulentus declinatum.
usquequaque Perist. X, 975.

Rarioris usus haec sunt:

competenter Perist. X. 118.
altrinsecus Perist. V, 53.
intrinsecus Perist. II, 240. V, 157.
peregri Perist. IV, 89.
publicitus Perist. XIV, 38.
caelitus Cath. XI, 79. Apoth. 553. Psych. 65. Perist.
X, 430. XIII, 10.
medullitus Ham. 391.
mage Sym. I, 517. II, 6. Perist. III, 9. XIII. 19.
sedule Perist. V, 407. ⁴⁸⁾ Gfr. Col. 9, 9, 1 „custos se-
dule debet circumire alvearia“
sectius Sym. II, 792. (non ut Neue II, pag. 521, vult
„setius“ adversantibus codicibus). Ham. 925 Pu-
teanus et tres alii habent „setius“ caeteri secius.*
cfr. Wagner Orthogr. Verg. pag. 472. et Fleckeisen
Rhein. Mus. VIII, p. 221. Weihrauch Philol. XXX,
p. 631.
Neque tamen hisce adverbis vel fingendis, vel ex ve-

48) adverbiorum in „e“ exeuntium atque ab adjectivis se-
cundi ordinis declinatorum „s“ his corripuit Prudent. locis:

Cath. III, 20. „trina supernŕ regat pietas.

Perist. XII, 39. „vitreas pictura supernŕ tingit undas.“

terum scriptis protrahendis, contentus, quum id praecipue ageret, ut quod verbo designari vellet, id fortius legentis animum afficeret, neutra adjectiva (sing. n.) adverbiorum loco saepius adhibuit graecos imitatus. Neue II, pag. 504. docet distinguenda esse adverbia in ‚e‘ exeuntia, quae ad adjectiva in ‚is‘ desinentia pertinent ex. gr. sublime, celere, memore, alia, a neutris adjectivis et in ‚um‘ et in ‚e‘ desinentibus, quae praecipue apud poetas adverbiorum loco ponantur, minime tamen vera sint adverbia, exemplumque prioris generis ex Prudent. affert Perist. X, 428: „nunquam . . . aliter precabor, quam fidele ut militent“

Equidem quum, in quonam potissimum distinctio ista posita sit, non bene videam, promiscue et ‚vera‘ et non vera, si ita placet, graeco more prolata adverbia afferam; sunt autem haec:

- aeternum jacet Perist. II, 508.
- castum sapere Cath. II, 32.
- indomitum tumere Psych. 296.
- malignum murmurare Perist. V, 417.
- mancum claudicare Perist. II, 231.
- longum silere Perist. X, 393.
- pulcrum splendere Cath. VII, 78.
- severum vivere Cath. II, 33.
- sudum praenitere Cath. VII, 80.
- supremum palpitare Cath. VII, 142.
- taetrum flagrare Cath. IV, 22.
- dulce delectare Perist. X, 365.
- exile trahere Apoth. 847.
- futile frendere Ham. 560.
- formidabile fervere Psych. 296.
- fidele militare Perist. V, 428.
- grande tumere Ham. 171.
- juge durare ibid. 472.

inevitabile mergere Sym. II, 464⁴⁹⁾.
juge vivere Perist. IV, 143.
iners jacere nescit Cath. VI, 36.
leve praenatare Perist. VII, 73.
lene jacens Ham. 769. susurrans Apoth. 846.
molle succingi Perist. X, 281.
penetrabile durans Psych. 125.
suave recinens Sym. I, 63.
suave sonare Cath. V, 122.
triste canere Cath. V, 50.
triste intueri Perist. X, 719.
triste fremere Sym. II, 292.

(cfr. „altior insurgens“ Psych. 31. „serenus adspice
Cath. VII, 34.“ mendosus agit quid Apoth. 975. „di-
versa⁵⁰⁾ utrosque permovet.“ Perist. II, 387.)

De „quamlibet“ conjunctione q. d. concessiva Eras-
mus Roterodamus in Commentario ad hymn. Cath. XI, v.
17 haec habet:

„Recte docet Valla, „quamquam“ et „quamvis“ solere
praeponi in oratione, quae constat duabus partibus: „quam-
quam alienus es, tamen te ut Christianum amo.“ „Quam-
vis dives sis, non ideo jus habes in nos.“ Contra fit in
„quamlibet“, quae proprium verbum non habet, sed subjici-
tur, sic tamen, ut oratio possit in geminam resolvi: „non
enim pili facit te, quamlibet divitem“, vel „quamvis divitem“,

49) „... aut cur rubrica minetur,
quae prohibet peccare reos, quos ferrea fata
cogunt ad facinus, et inevitabile mergunt,
(non enim intellegi posse existimo „mergere ad facinus
inevitabile“).

50) Quin ipsa odoris qualitas
adusta quam reddit cutis
diversa utrosque permovet
his nidor, illis nectar est. —

nam „quamvis“ utramque naturam obtinet. Hanc regulam videtur neglexisse Prudentius. Et haud scio an alicubi reperiatur etiam apud probatos auctores. Certe apud Aurelium Augustinum reperio.“ — Locos quibus „quamlibet“ scripsit Prudentius pro „quamquam“ vel „quamvis“ — integros affero :

Cath. XI, 17: „Ex ore quamlibet Patris
Sis ortus et verbo editus,
Tamen paterno in pectore
Sophia callebas prius.“

Cath. VIII, 53: „quamlibet spreto sine more pastu
sponte confectos tenuemus artus :
vincitur semper“

Sym. I, 593: „Quamlibet illustres meritis
praemia virtum
ardua rettulerint
(598) attamen“

Perist. XI, 163: „Quamlibet ancipites texant
attamen“

(Ham. 936: „quamlibet indignam veniam faciamque
loquarque.“)

Caeterum „quamlibet“ cum proprio verbo legitur jam apud Quint. I, 1. 18: „quamlibet parum sit majora tamen“; apud Solinum 9. (14) extr.: „Quamlibet Olympias . . . nobiliorem ei patrem acquirere affectaverit . . .“ (Klotz s. v. quam libet). —

Praepositionum, conjunctionum, interjectionum quum in nullam incidissem, quae huc referri mereretur — disputationi finem facturus essem, nisi nonnulla annotanda existimarem de ea Prudenti arte, qua, Plautum, Lucretium imitatus, uno eodemque versu plures voces saepissime posuit, eadem littera ordientes, („alliterationem“ appellant recentiores. —)

„Annominationis“ q. d. rariora sunt exempla:

- Apoth. 269. „non genitus genitor generavit.“
Apoth. 580. „credidit atque ideo concepit credula
Christum.“
826. „nec prior aut senior quam primum plasma pu-
tanda est“
Ham. 714. „suadelis se malefabris illectam suasisse viro“
Sym. I, 17. „penitusque putri de pure peresam“
Psych. 871. „sinuamine subter subductus conchae in
speciem“
Psych. praef. 10. „suasit suumque suasor“
Apoth. 368. „posteritas carnis carnaliter omnia cernens“
cfr. Lucret. I, 826. „sonitu distare sonanti“ III, 993.
„anxius angor“ V, 58. „validas valeant“ (ed.
Lachm. cfr. „audeo audacissime“ Plaut. Menaech.
1005. „memoriter meminisse.“ Captivi 247. et quae
ad utrumque locum annotavit cl. Julius Brix.

Alliterationis exempla :

- Apoth. 526. (IV h.) 241. (IV n.) 391. (IV c.) 719.
(IV c.) 969. (IV s.) 1007. (IV a.) Ham. 516. (IV f.) Psych.
711. (IV m.) 770. (IV p.) Sym. II, 12. (IV v.) Perist. IX,
44. (IV a.) 62. (IV s.) Perist. X, 806. (IV c.) 1011 (IV s.)
Psych. 871 et 2. (IV c. IV s.) Apoth. 591 et 2. (VI n.)
Ham. 615 et 6. (VI p.) 786 et 7. (VI c.) Apoth. 374 et 5.
(V p.) 115 et 116. (V v.) 924 et 5. (V i.) Psych. 391 et 2.
(V p.) Ham. praef. 53 et 4: „frande floret fertili fe-
cunda fundens.“ Sym. I, 298 et 9. (V f.) Perist. X, 381
et 2. (V s.) XI, 176. (V p.)

Artificiose compositus est versus Perist. XI, 121.

- „pars summis pendet scopulis, pars sentibus haeret.“
(III a: Cath. IV, 35. Apoth. 296. 307. Psych. 643. Perist.
I, 18. II, 390. Perist. VIII, 18.)

- III c: Cath. XI, 22. Psych. 201. 871. Sym. II. 270. 590.
611. 909. Perist. II, 14. 267. 287. V, 458. X, 490.
436. 380. XI, 57. XIV, 48.

(III d: Psych. 850. 287. Ham. praef. 37.)

(III e: Perist. X, 109. 673.)

(III f: Sym. I, 298. Sym. II, 206. 657. 907. (. . . . fide
fruinurque futuris). Ham. 278. Apoth. 476. Cath.
VII, 174. Perist. I, 85. V, 492. X, 580.)

(III i: Apoth. 140. 813. Psych. 161. 181. 229. 588. 776.
Sym. II, 510. Perist. II, 8. Perist. X, 249. 811.
Ditt. 113.)

(III m: Cath. IX, 106. Apoth. 576.)

(III p: Praef. gener. 11. Cath. II, 26. IX, 58. 92. Apoth.
93. 444. Sym. I, 477. Sym. II, 470. Psych. praef.
37. Psych. 88. 391. 769. Perist. II, 32, 175. Perist.
X, 596. 696. 897. XI, 121. XIV, 49.)

(III r: Apoth. praef. 27. Apoth. 232. Perist. X, 576.)

(III q: Cath. II, 38.)

(III s: Cath. IX, 56. Apoth. praef. I, 3. Apoth. 211. 301.
564. 758. 1059. Psych. 402. 865. Sym. II, 641.
Perist. I, 99. VII, 65. X, 47. 247. 351. XIV, 50.

(III t: Perist. 762.)

(III u: Psych. 766.)

(III v: Apoth. 115. Psych. 389. 619. 863. Sym. II, 752.
903. Perist. X, 698. Ditt. 31.

(In afferendis versuum numeris ubique Dresseli edi-
tionem secuti sumus.)

Index.

Prooemium	5
---------------------	---

Pars I.

De christianorum poetarum in universum, tum de Prudenti carminum vi poetica	8
--	---

Pars II.

Quaestio I.

De nominibus.

Cap. I. De nomine Substantivo.	
§. 1. Substantiva novata	24
A. Nom. Subst. sine conjunctione facta	26
B. Nom. Subst. ex conjunctione facta	29
§. 2. Substantiva inusitata terminatione	29
Cap. II. De nomine adjectivo.	
§. 3. Adjectiva novata	35
A. Adjectiva sine conjunctione novata	37
B. Adjectiva ex conjunctione facta	39
§. 4. Adjectiva inusitata terminatione	41
Cap. III. De nominum subst. et adject. declinatione	42
Cap. IV. De genere nom. subst.	50
Cap. V. De nominibus numeralibus	53

Quaestio II.

De aliis orationis partibus.

Cap. I. De pronomine	55
Cap. II. De verbo.	
§. 1. Verba novata	58
§. 2. Verba inusitata terminatione et significatione	61
§. 3. De verborum declinatione	67
Cap. III. De adverbio. (Additi sunt loci Prudentiani „annomi- natione et alliteratione“ insignes.)	75

FEB 27 1984

775/447

MAR 21 1984

RECEIVED

Lp 47.57
De Aureli Prud
Widener Librar

3 2044

